This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3 2044 103 166 971

C. G. H. W. v. Leeuwen v. Wassenaer.

UITLEVERING

WEGENS

POLITIEKE MISDRIJVEN.

HARVARD
LAW
LIBRARY
1882

249
8

HARVARD LAW LIBRARY

Gift of

James Munson Barnard

and

Augusta Barnard

RECEIVED DEC 24 1921

BIESHAAR & RECKERS
Boekbinderij
ROTTERDAM.

UITLEVERING WEGENS POLITIEKE MISDRIJVEN.

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN. — Utrecht.

UITLEVERING WEGENS POLITIEKE MISDRIJVEN.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Doctor in de Staatswetenschappen;

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

D^R. S. TALMA,

Hoogleeraar in de Faculteit der Geneeskunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

EN OP VOORDRACHT DER

RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Zaterdag 10 Juni 1882, des namiddags ten 3 ure,

DOOR

CAREL GEORGE UNICO WILLEM VAN HEECKEREN VAN WASSENAER.

geboren te 's GRAVENHAGE.

UTRECHT — J. L. BEIJERS — 1882.

DEC 2 4 1921

AAN

Mr. W. G. Baron Brantsen van de Zyp.

Aan de Hoogleeraren der Juridische faculteit, wier onderwijs ik heb mogen genieten, betuig ik hier mijne oprechte erkentelijkheid.

Den Hoogleeraar Mr. J. DE LOUTER *ben ik dubbelen dank verschuldigd voor den tijd dien hij beschikbaar wilde stellen om mij met raad en terechtwijzing bij te staan.*

I.

UITLEVERING IN HET ALGEMEEN.

Uitlevering is die daad, waarbij een persoon door den eenen aan den anderen staat, op wiens grondgebied hij eene misdaad gepleegd heeft, wordt overgegeven om gevonnisd te worden. Het woord uitlevering *extradition* is van den nieuwen tijd; vóór 1791 wordt altijd van *remittere*, *restituere* gesproken; een decreet der Fransche regeering van 19 Febr. 1791 is het eerste officieele stuk, waarin het woord *extradition* voorkomt. [1])

De uitlevering berust op een tweeledig beginsel: 1°. dat de gepleegde misdaad niet straffeloos blijve; 2°. dat de misdadiger naar zijn forum criminis teruggebracht en de misdaad daar berecht worde. Dit begrepen de Romeinen reeds, het is uitgesproken in de Digesten [2]). Den vreemdeling, die buiten de grenzen een misdrijf pleegt en daarna op binnenlandsch territoir de wijk neemt, zal men niet kunnen straffen; doch men zal hem, zoo zijne regee-

1) Billot: Traité de l'extradition 34.

2) Lex 22 Dig. 48: 2 De accusationibus et inscriptionibus.
Lex 7 Dig. 48: 3 De custodia et exhibitione reorum.

ring dit verzoekt, moeten uitleveren, indien er althans geen wet is, die de uitzetting of uitlevering verbiedt, zooals eertijds in Nederland. (Zie art. 4 Grw. 1840). Indien er eene dergelijke wet bestaat, dan is de uitgeweken vreemdeling volgens sommigen strafbaar. [1])

Het is intusschen wenschelijk, dat deze quaestie door uitleveringswetten uitgemaakt worde, zooals in de meeste beschaafde staten dan ook geschied is.

Ook heeft er verschil bestaan over de vraag, of de misdadiger uitgeleverd moet worden aan de regeering van den den staat wiens onderdaan hij is, of aan de regeering van het land, waar de misdaad gepleegd is, d. i. het forum criminis. Personeele of territoriale competentie? Brocher in zijn rapport (zitting van het Institut te Brussel 1879) en anderen beweren, dat er meer motieven zijn voor de territoriale competentie; in de praktijk is ook aldus gehandeld. Wij lezen bij Ortolan: *chaque état a le droit de punir les délits commis sur son territoire sans distinction entre délinquants nationaux ou étrangers. Quelle loi appliquera-t-il? Evidemment celle qui est tenue dans cet état pour juste et nécessaire, c'est-à-dire la loi de cet état; tout le monde est d'accord sur la conclusion.* [2]) De plaats des misdrijfs is de plaats, waar de dader zich tijdens het plegen der handeling bevond en niet waar de laesio juris mogelijker wijze aanwezig is; een misdrijf bestaat in eene handeling, niet in eene gebeurtenis; dit pleit ook voor de territoriale competentie.

---

1) Zie o. a. Ortolan: Eléments de Droit Pénal § 902.

2) Ortolan: Eléments de Dr. P. § 881.

Een punt van groot belang is steeds geweest de vraag: is de uitlevering een rechtsplicht of eene bloote welwillendheid? een algemeen beginsel van positief volkenrecht, of slechts een gevolg van uitdrukkelijke tractaten? Grotius, de vader van het nieuwere publiekrecht, leidt uit het natuurrecht de verplichting van de maatschappij af om misdadigers overal en ten allen tijde te bestraffen; de staat, waarin of waartegen het misdrijf begaan is, heeft een recht van bestraffing, dat niet mag worden besnoeid; een misdadiger, uit het land ontvlucht, zou buiten het bereik van straf en strafwet vallen, zoo de staat, waarin hij zich nu bevindt, zijne verplichting om hem te vonnissen of uit te leveren niet nakwam. [1])

Ook Vattel noemt de uitlevering eene absolute verplichting, een direct uitvloeisel van het positieve volkenrecht: uitlevering is goed en daarom is het recht. [2]) Von Mohl [3]) zegt, dat juist de afscheiding der verschillende staten hun de verplichting oplegt elkander ook door de uitlevering van misdadigers in de vervulling hunner roeping bij te staan; door het gepleegde onrecht heeft de geheele menschheid geleden, het kan dus geen wezenlijk onderscheid maken, of het onrecht binnen- of buitenslands is begaan. Dit is zeer waar; de erkenning van de noodzakelijkheid tot vervolging der misdadigers vereischt volstrekt geen gelijkheid van wetten in de onderscheidene staten; internationale rechtsbijstand is een noodzakelijk vereischte tot instandhouding eener volledige

---

1) Grotius: de Jure belli ac pacis 21 § 4.

2) Vattel: le Droit des gens. B. II.

3) Von Mohl: Staatsrecht, Völkerrecht und Politik. 733.

rechtsorde. Ook Bulmerincq [1]) en Opzoomer [2]) beschouwen de uitlevering als eene internationale verplichting, die meer door tractaten formeel vastgesteld en bekrachtigd wordt dan wel eerst uit verdragen ontstaat. Het is een officium perfectum.

Tegenover dezen staan Woolsey, Phillimore, Heffter, Maquardsen, Helie, Puffendorff. Hoezeer ook overtuigd, dat de geheele menschheid verplicht is tegen *l'ubiquité du mal* te velde te trekken, meenen zij, dat de uitlevering buiten tractaten om, alleen een quaestie is van welwillende, goedgunstige samenwerking (*matter of comity*); zij erkennen slechts eene moreele of zedelijke verplichting, die afhangt van de *comitas* van elken staat. Alleen de staat, aan wien de uitlevering gevraagd wordt, moet beslissen of ze plaats zal hebben. Bij weigering van uitlevering, meenen zij, bestaat geen schennis van recht, tenzij een tractaat die welwillendheid tot rechtsverplichting hebbe verheven. Woolsey zegt zeer beslist: geen obligatie dan bij tractaten, waaraan trouwens, volgens hem, geen gebrek bestaat. Frankrijk, Engeland, Rusland en de Vereenigde Staten van N. Amerika hebben het herhaaldelijk in rechterlijke uitspraken en in diplomatieke stukken uitgesproken, dat behalve krachtens tractaten, de beginselen van het volkenrecht tot geen uitlevering verplichten. [3])

---

1) Bulmerincq: das Asylrecht, Dorpat 1853.

2) Opzoomer: Politische Bijdragen.

3) Woolsey: International law. 4de ed. 88.
Phillimore: International law. 3de ed. 515.
Hélie: Traité. II. ch. 5.
Kluit: de deditione profugorum.
Puffendorf: de jure naturae et gentium.
Calvo: le droit international. 3e ed. II. 324.

Dit hoofdzakelijk door Wheaton en Phillimore goed geformuleerde beginsel hebben vele schrijvers over publiek recht beaamd en overgenomen; het is door talrijke feiten bezegeld, maar de waarheid der theorie is er nog niet door bewezen.

In den allerlaatsten tijd wint de rechtsovertuiging weer meer veld, dat ook zonder tractaten de absolute verplichting tot uitlevering bestaat; het beweren van Lord Brougham, in de zitting van het huis der Lords van 1842, dat twee beschaafde volken weinig doeltreffende en vruchtbare betrekkingen kunnen aanknoopen zonder wederzijds het recht te hebben hunne ontvluchte misdadigers op te eischen, bevatte zeer veel waarheid. Wij stemmen hiermede volkomen in; door verkeerde uitlegging van het asylrecht verlamt men de toepassing der onmisbaarste wetten; het zou een kleingeestige opvatting zijn van de internationale rechten en plichten der staten; ten aanzien der rechtshandhaving hebben de *gezamenlijke staten* eene gemeenschappelijke roeping te vervullen. De oppermacht van den Staat is zijne souvereiniteit en deze kan niet bestaan zonder volkomen rechtsorde, die weder onmogelijk is zonder onbepaalde uitoefening van het recht tot vervolging; waar dit recht onbeperkt is, daar is juist de uitoefening van het staatsgezag en van de souvereiniteit volledig. Het is de taak van iederen staat het recht te verwezenlijken; de gemeenschappelijke taak is geen andere dan die elke staat binnen zijn eigen kring heeft te verrichten. Ook volgens ons dienen dus de tractaten alleen om de wijze van vervulling der absolute volkenrechtelijke verplichting vast te stellen.

Laten wij nu zien hoe de uitlevering zich historisch heeft ontwikkeld.

In *Griekenland* kwam de uitlevering weinig voor; de naar Athene en Lacedaemon ontvluchte misdadigers vonden in den tempel eene veilige schuilplaats en riepen aldaar de bescherming der goden in; het bij de oude volken zoo heilige asylrecht was oorzaak dat tallooze misdadigers ongestraft bleven en aan de overheid ontsnapten. Ontvluchte slaven en deserteurs werden volgens de gewoonte teruggebracht; geschiedde dit niet, dan was dit verzuim dikwijls een casus belli; tusschen Messene en Lacedaemon is dit o. a. voorgekomen.

Ook in *Israël* vinden wij sporen van uitlevering; de stam Israël eischte van den stam Benjamin misdadigers uit Gaäba op; in de mozaïsche wetgeving was het asylrecht ingevoerd om hem, die uit onvoorzichtigheid een mensch gedood had, aan de vervolging van den bloedwreker te onttrekken; maar daartegenover stond het jus talionis dat de vervolging onbepaald toeliet. [1])

In *Rome* was de uitlevering reeds aan zekere regels onderworpen. De recuperatoren oordeelden over het rechtmatige van den eisch en uit vrees voor vredebreuk werd dikwijls toegegeven. Wij lezen van Cato, die in den Senaat voorstelt Caesar aan de Germanen uit te leveren, en van Scipio, die aan het stuiptrekkende Carthago de uitlevering van Hannibal oplegt. Toen nu onder de keizers de geheele bekende wereld Romeinsch Rijk geworden was, werd de uitlevering een inwendige politiemaatregel; de misdadiger werd teruggebracht naar zijn forum criminis, 't welk hier was de *provincie*, waar het misdrijf gepleegd was.

---

1) Billot: Traité 35.
Foelix: Traité du conflit des lois. Paris 1866.

Ook in de Middeleeuwen werd de uitoefening der uitlevering door de heilige schuilplaatsen der kerk bemoeilijkt; de oppermachtige kerk beheerschte het strafrecht en buiten de kerk kende men geen ander beginsel dan het recht van den sterksten. In de veertiende eeuw sloten Frankrijk en Engeland eene overeenkomst om hunne wederzijdsche vijanden niet in bescherming te nemen, en in 1413 verzocht Karel VI den koning van Engeland (Hendrik V) hem de aanhangers der Bourgondische partij uit te leveren; verder vinden wij in 1497 eene dergelijke uitleveringsovereenkomst tusschen Hendrik II van Engeland en Vlaanderen, *Intercursus magnus* genoemd; Bacon noemt ze *Intercursus malus.* [1]) Zulke overeenkomsten kwamen nu meer voor, daar sedert de kruistochten het verkeer toenam en de hoven meer in aanraking met elkaar kwamen; toch bleven zij uitzonderingen; het doel was ook geheel verschillend van hetgeen men er later mede beoogde, het was meer persoonlijke wraakneming dan toepassing van rechtsbeginselen. De ellendige rechtstoestand hield gaandeweg op, toen zich in het einde der Middeleeuwen bij de bewoners der steden de zucht naar vrijheid en onafhankelijkheid begon te openbaren en daardoor de Staat, wien het in de feodale tijden aan eenheid en macht ontbroken had, tot een nieuw leven ontwaakte.

---

1) Calvo 337.

Denemarken sloot in 1661 en Nederland in 1662 met Karel II van Engeland een tractaat, waarbij hem de uitlevering van de aan den moord zijns vaders medeplichtigen werd toegestaan; deze werden ter dood gebracht. Na de herstelling der Stuarts op den troon, noemde men degenen die voor den moord van Karel I gestemd hadden koningsmoordenaars (régicides). Kluit beschouwt deze inwilliging van uitlevering als eene zwakheid door het Nederl. Bewind destijds begaan.

Evenwel waren de uitleverings-overeenkomsten geen vrijwillige maar gewoonlijk afgedwongen overeenkomsten; het nut eener gemeenschappelijke regeling begreep men nog niet; er was weinig verkeer en bijna geen aanraking dan in oorlogstijd; in vredestijd zagen de staten elkander met afgunst aan; wat in het eene land geschiedde, werd in het andere niet opgemerkt; van eene in Frankrijk gepleegde misdaad vernam men in Duitschland niets; overal isolement en in dat isolement zocht men zijne kracht. Het *Germaansche* recht beschouwde den Staat uit een egoïstisch standpunt; wat buiten het grondgebied van den Staat gebeurde, kwam niet in aanmerking; het *Canonieke recht* kende noch territorialiteit, noch personaliteit maar alleen het beginsel der universaliteit of *Weltrechtspflege*: elk misdrijf is zonde en de zonde moet worden te keer gegaan, waar men ze vindt; ieder misdrijf, waar ook gepleegd, is strafbaar. Langzamerhand kwam er nu ook door de Hervorming meer toenadering; men begon in te zien dat het gemeene belang medebracht, overal zooveel mogelijk, het misdrijf te bestrijden; de overeenkomsten werden meer staatszaak, hare vormen en inhoud nauwkeuriger bepaald, en aan zekere regelen gebonden. De gevallen voor uitlevering waren meestal: moord, brandstichting, roof, maar evenzeer staatkundige misdaden die men met commune delicten gelijk stelde. Grotius vermeldt daarvan verscheiden voorbeelden in het 2de boek van zijn beroemd werk.

Billot [1]) zegt dat men aan Frankrijk hoofdzakelijk de

---

1) Billot: Traité de l'extradition 37.

ontwikkeling van het uitleveringsrecht verschuldigd is; zijn eerste overeenkomst is van 1376 tusschen koning Karel V en den graaf van Savoye [1]). Sedert dien tijd heeft Frankrijk zich, meer dan andere staten, bezig gehouden met het zoeken naar doeltreffende bepalingen, het streven naar zuivere opvattingen en het sluiten van duurzame overeenkomsten. Wat de uitlevering betreft in de 15de, 16de en 17de eeuw, kan men de geschiedenis van Frankrijk die van geheel Europa noemen.

Woolsey noemt als eerste formeel tractaat de overeenkomst tusschen Frankrijk en Nederland in 1718. In 1736 sloten deze staten een tractaat om de uitlevering wederzijds gemakkelijk te maken; overigens behelsde dit alleen waarborgende bepalingen omtrent de bevoegdheid van den vorst en de privileges der burgers; een heden ten dage algemeen gehuldigd beginsel vinden wij hier voor 't eerst vermeld, namelijk: geen uitlevering van onderdanen. Met Italië sloot Frankrijk in de 18de eeuw eene duurzame overeenkomst, waarin bepaald was, dat veroordeeling in een der beide landen uitgesproken, bij ontvluchting, in het andere zou worden ten uitvoer gebracht.

Zwitserland sloot in de achttiende eeuw verscheidene uitleveringstractaten, zoowel voor staatkundige als commune delicten.

Engeland was, op het einde dier eeuw, het eenige land dat zich bijna geheel van uitlevering vreemd hield; de gewoonten en de wetten beschermden den vreemdeling evenveel als den onderdaan, en verboden dat men hem,

---

1) De aanhef luidt: „considérant que l'impunité, qui résulte de l'asile augmente les crimes et les forfaits."

om een in zijn eigen land gepleegd misdrijf, gevangennam en uitleverde; de vrijheidswaarborgen, waarop de Engelsche natie steeds zoo grooten prijs heeft gesteld, beschermden elk individu, dat op Britsch grondgebied vertoefde.

Met de Ver. Staten van Noord-Amerika sloot Engeland in 1787 een tractaat voor uitlevering van deserteurs en in 1794 voor *murder* en *forgery*. [1]) Tot den vrede van Amiens 1802 heeft Engeland zich overigens geïsoleerd en alle uitlevering van de hand gewezen; in den daaropvolgenden tijd begon het meer toe te geven en zich bij de door de overige staten gevolgde gedragslijn aan te sluiten.

Tot dezen vrede van Amiens, waarin ook de Bataafsche Republiek betrokken was, is bij de Europeesche tractaten alleen op te merken, dat zij altijd onder voorwaarde van reciprociteit gesloten werden en onder beding van nietuitlevering der onderdanen; maar vooral moeten wij hier doen uitkomen, dat de staatkundige misdadigers op dezelfde wijze beschouwd en behandeld werden als de overigen; zelfs bestonden de overeenkomsten dikwijls alléén uit gevallen van uitlevering wegens misdrijven van politieken aard. Zoo zien wij dat de overtuiging langzamerhand veld won, dat de onafhankelijkheid der staten geen grond kon opleveren tot de instandhouding van het asylrecht en dat de uitlevering voor zwaardere misdrijven in het welbegrepen belang aller staten moest worden toegestaan.

Het beginsel van uitsluiting voor politieke misdadigers

1) Phillimore XXI. 543.

heeft zich echter zeer langzaam ontwikkeld; in 1834 nog zeiden Oostenrijk, Rusland en Pruisen elkander de uitlevering van politieke misdadigers toe en in 1836 werd in Duitschland eene wet aangenomen, welke alle Staten van den Duitschen bond verplichtte de staatkundige misdadigers uit te leveren. Dat het besef van het nieuwere beginsel toch reeds ontwaakt was, blijkt o. a. uit een schrijven van Napoleon in 1801 aan den Senaat der vrije stad Hamburg; in dezen brief gispt hij in scherpe bewoordingen de uitlevering van 3 Iersche oproermakers, welke de Engelsche regeering verzocht en verkregen had. *De wetten der gastvrijheid*, schrijft hij, *hebt gij met voeten getreden, de meest onbeschaafde volken zouden zich schamen zoo iets te doen.* Of Napoleon zelf geen schaamtegevoel meer had, toen hij den jongen Hertog van Enghien in het buitenland liet gevangen nemen en fusilleeren, meldt de geschiedenis niet.

Uit een tusschen Frankrijk en België in 1834 gesloten tractaat, waarin beide landen zich in sommige gevallen het recht om de uitlevering te weigeren voorbehielden, blijkt dat men hier de politieke misdrijven op 't oog had. Een Fransch-Zwitsersch tractaat van 1828 bevatte ook de uitdrukkelijke bepaling van uitlevering om politiek misdrijf; in 1833 werd dit artikel weggelaten; sedert dien tijd heeft de Fransche regeering metterdaad als regel aangenomen, om de uitlevering van zulke misdadigers nimmer te verleenen. De minister van Justitie Martin motiveerde dit in eene circulaire aan alle ambtenaren des rijks. Reeds sedert eenige jaren, zoo luidt de circulaire, heeft Frankrijk dergelijke uitleveringen van de hand gewezen, de regeering stelt er prijs op

recht, door verscheidene regeeringen voorgestaan; Italië en Zwitserland namen haar niet over.

In *Engeland* heeft het praerogatief der habeas corpus acte aan de uitlevering groote hinderpalen in den weg gelegd; bovendien werd zij belemmerd door den regel, dat zij niet kon plaats hebben zonder toestemming van den rechter; de onbeperkte vrijheid om in het land te komen en te vertoeven onder de bescherming der wetten, was een oud recht van den vreemdeling; van wege het misbruik dat hiervan echter gemaakt of gevreesd werd, deed het Ministerie Pitt in 1793 de zoogenaamde *Alien Bill* door het Parlement aannemen. Bij die wet werd het Gouvernement gemachtigd om de vreemdelingen, indien de publieke veiligheid het eischte, uit het Rijk te verwijderen; de verlenging is telkens, o. a. door Lord Castlereagh voorgedragen en verkregen, in 1824 voor de laatste maal. [1]) In weerwil dezer Alien Bill heeft Engeland er altijd prijs op gesteld de uitgewekenen aller staten te herbergen; men was steeds bevreesd, dat een vreemde staat politieke misdrijven zou zoeken te bestraffen, onder voorwendsel van gewone misdadigers te vervolgen. Engelands tractaten behelsden na 1802 verscheidene gevallen voor uitlevering, zonder dat echter het beginsel om de politieke misdadigers nimmer uit te leveren, werd prijsgegeven. In 1826 weigerde de regeering Russische onruststokers uit te leveren en in 1849 ondersteunde zij Turkije in zijne weigering om Kossuth aan Oostenrijk over te geven. Ongetwijfeld heeft Turkije's krachtig optreden en hardnekkige weigering in deze zaak, bij de andere staten

---

1) Zie hierover: *Political life of Canning.* II. 181.

van Europa veel bijval en sympathie verworven; men vergete niet dat het een Mohammedaansche staat was, die vervolgde Christenen tegen den toorn eener Christelijke regeering beschermde; zijne handelwijze heeft dan zeker ook niet weinig bijgedragen tot den samenloop en het resultaat der gebeurtenissen, die hem in den oorlog van 1854 ten goede kwamen.

In 1870 en 1873 werden in Engeland twee wetten aangenomen, welke meer vastheid en meer algemeene bepalingen in dit gedeelte van het internationale recht brachten; zij zijn gebaseerd op de algemeen erkende beginselen dezer eeuw. Uitlevering om staatkundige misdrijven is verboden; de opeischende staat moet eene formeele verzekering geven de uitgeleverden voor geen voorafgaand misdrijf te straffen; den beschuldigden worden 14 dagen gegeven om het praerogatief der habeas corpus acte te vragen, welke termijn door de *Home Office* kan worden verlengd. [1]) Ongelukkigerwijze werden talrijke bezwaren, hoewel deze wetten groote verbeteringen aanbrachten, niet opgeheven. Vooral de langdradige procedure die, volgens deze wet, eerst voor den magistraat, daarna voor het hoogere rechtscollege Queensbench gevoerd moet worden, blijft nog steeds het groote struikelblok. Uitvloeisels dezer wetten zijn de uitleveringstractaten met Duitschland in 1872, met Nederland in 1874, met België in 1876, met Italië, Denemarken, Zweden en Oostenrijk in 1873. Het laatste artikel der wet van 1873 staat eene jaarlijksche herziening toe; herhaalde o. a. met Amerika opgerezen moeilijkheden

1) Phillimore 545.

deden de regeering in 1877 besluiten tot die herziening over te gaan. Om de eventueele wijzigingen en toevoegingen grondig te onderzoeken werd in dat jaar eene Koninklijke Commissie benoemd onder presidium van den onlangs overledenen Lord Chief Justice Sir Alexander Cockburn; deze commissie heeft een uitvoerig rapport samengesteld, hetwelk tot grondslag voor verdere onderhandelingen en tractaten zal moeten dienen; het ademt een vrijzinnigen geest en stelt belangrijke wijzigingen voor, te meer opmerkelijk daar Engeland evenals Noord-Amerika de ontwikkeling van het uitleveringsrecht nooit voorgestaan maar steeds tegengehouden heeft. Engeland en de Ver. Staten van Noord-Amerika hebben altijd het systeem der zoogenaamde *territoriale Abgeschlossenheit* gehuldigd; schrijvers als Story, Wheaton, Cornewall Lewis meenen *thans nog*, dat medewerking tot vervolging, in een anderen staat begonnen, en door de ontvluchting des misdadigers afgebroken, in strijd is met de absolute souvereiniteit van elken staat op eigen grondgebied. [1]) De Koninklijke Commissie nu stelt voor, de uitlevering niet meer te beschouwen als een maatregel van reciprociteit en tractaten afhankelijk; maar als vasten regel, absolute verplichting en als een deel der wetgeving, evenals alle andere wetten, voor een ieder verbindend. Verder adviseert zij, in tegenstelling met de tegenwoordig gehuldigde beginselen, de landgenooten wel uit te leveren en de regeering meer vrijheid te geven in de uitoefening;

---

1) Cornewall Lewis: Methods of observing and reasoning in politics.
Wheaton: Eléments du droit international.
Story: Commentaries on the conflict of laws.

zij wil de formaliteiten vereenvoudigd zien en de inmenging der rechterlijke macht beperken; ook spreekt zij zich uit ten gunste van het beginsel der Belgische wet van 1856, om namelijk de uitlevering wegens moord om politieke redenen wel toe te staan.

Rusland heeft in 1860 met Zweden een tractaat gesloten, waarbij iedere misdaad, wanbedrijf en overtreding aan uitlevering onderhevig was; voor de staatkundige misdrijven was geen uitzondering gemaakt. Behalve dit tractaat had Rusland met de Europeesche Staten alleen uitleveringsverdragen voor deserteurs en politieke misdadigers, zooals b. v. met Pruisen in 1815 en met Oostenrijk in 1857; al het overige was aan de zorg der politie, zonder inmenging der diplomatie, overgelaten. In de laatste jaren heeft Rusland de nieuwere beginselen van uitlevering tot de zijnen gemaakt, de grootste misdaden, maar ook de kleinste wanbedrijven vindt men in zijne tractaten vermeld; voor staatkundige misdrijven is in den ruimsten zin eene uitzondering gemaakt, zoodat de tractaten met Denemarken in 1866 en met Nederland in 1867, dientengevolge eene uitdrukkelijke uitsluiting voor misdrijven om politieke redenen gepleegd, behelzen. Vermelding verdient hier nog, dat in het Russisch-Zwitsersch uitleveringstractaat de personeele en niet de territoriale competentie van kracht is.

Zwitserland heeft steeds geweigerd politieke misdrijven in zijne verdragen op te nemen; de regeering meende ieder speciaal geval te moeten beoordeelen, vooral juist met het oog op vorstenmoord. Opmerkelijk is het, zegt het journal de Genève (16 Mei 1879), dat juist monarchale staten de uitzondering voor koningsmoord

maken; zoo plaatst België den aanslag op het Hoofd van den Staat buiten de gewone uitleveringsregelen, Zwitserland echter niet. [1])

In *België* regelt, zooals wij reeds gezien hebben, de wet van 1833 de uitlevering; in 1856 werd na de uitleveringsquaestie van Jacquin eene bepaling opgenomen, dat namelijk in de uitzondering voor politieke misdrijven niet begrepen was moord of iedere andere aanslag op het leven van een vreemden souverein. Eene latere wet (van 1874) wijzigde en breidde die van 1833 aanmerkelijk uit, alleen het artikel betreffende de staatkundige misdaden bleef zooals het in 1856 was vastgesteld. Den 1 Juli 1880 namen de Kamers eene wet aan, waarbij de regeering gemachtigd werd aan iederen vreemdeling, die veroordeeld of vervolgd wordt wegens een in de uitleveringswetten opgenomen misdrijf, eene bepaalde plaats tot verblijf aan te wijzen, of hem het verblijf op 's Rijks territoir geheel te ontzeggen. Art. 8 bepaalt dat de wet, zoo ze niet verlengd wordt, slechts achttien maanden van kracht zal zijn.

Zoo zien wij in geheel Europa de nieuwere beginselen veld winnen; de zelfzuchtige interventie-politiek der Heilige Alliantie en de vrijheidswoelingen der jaren 1830 en 1848 hebben veel bijgedragen tot het verleenen van asylrecht aan staatkundige uitgewekenen. [2]) Nederland, Engeland, België en Zwitserland staan in dit opzicht steeds vooraan.

---

1) Calvo II 418.

2) Vooral na de Juli-Revolutie toen in de Fransche Charte zeker privilege werd geschonken aan de politieke delicten, door ze allen te brengen voor de jury.

Slaan wij nu nog een blik op Amerika en op ons land.

In de *Ver. Staten v. Noord-Amerika* werd in 1784 voor 't eerst van uitlevering, buiten tractaten om, gesproken; het Amerikaansch-Engelsch tractaat van 1794 bevatte geen uitdrukkelijke uitzondering voor staatkundige misdadigers; toch was die uitlevering inderdaad uitgesloten, zooals President Tyler het, bij de behandeling van het tractaat, in het Congres aantoonde. In 1842 sloot Amerika met Engeland eene nieuwe overeenkomst; de uitoefening stuitte echter op groote moeilijkheden beiderzijds af, zooals o. a. bij de aanvragen om uitlevering van Brent en Winslow 't geval was [1]); het tractaat werd zelfs eens opgezegd, daarna weder verlengd; het rapport der Engelsche staatscommissie zal waarschijnlijk als basis voor nieuwe onderhandelingen dienen. De ontwikkeling van het uitleveringsrecht, hetwelk de Amerikaansche schrijvers nog steeds een *limited obligation* noemen, zal echter door de tijdsomstandigheden niet gestremd maar veeleer bevorderd worden. [2])

Nederland. Onze grondwet van 1815 verzekerde onbepaalde gelijke bescherming voor ingezetenen en vreemdelingen; desniettemin heeft onze regeering zich tot de uitlevering van vreemde misdadigers steeds bevoegd verklaard. [3]) Hierdoor deed zich de vraag voor: kan de ingezetene ook uitgeleverd worden? De kroon heeft dit eens aangenomen bij het tractaat met Hannover 1817; de toela-

1) Zie Phillimore 548.

2) De uitleveringstractaten van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zijn te vinden in *Woolsey's International Law.* 4e ed: 88 en 343.

3) Circulaire van den Minister van Justitie 22 October 1822.

ting en de uitlevering was in de Grondwet van 1815 twijfelachtig en daardoor ontstond veel strijd.

De tweede alinea van artikel 3 der tegenwoordige Grondwet kwam niet vóór 1848 voor; bij de herziening van dat jaar achtte men het in het belang des lands en der algemeene rechtsbedeeling, dat de Koning verdragen kunne aangaan met vreemde mogendheden over de uitlevering van misdadigers. Aan het voorschrift van artikel 3 is voldaan door de wet van 13 Aug. 1849 Stsbl. 39. Alle misdrijven, waarvoor uitlevering kon worden toegestaan, waren vermeld; van die, welke in den C. P. onder Hoofdstuk I, als misdrijven tegen de veiligheid van den Staat en onder Hoofdstuk II, als vergrijpen tegen de Staatsregeling worden betiteld, was geen sprake, zij gaven geen aanleiding tot uitlevering; de eigenlijke politieke misdrijven waren zoodoende van zelf uitgesloten. De wet van 1849 is, nader wat de uitlevering betreft, gewijzigd door de wet van 6 April 1875 Stsbl. 66; in haar zijn de beginselen uitgedrukt, waaraan de regeering zich bij het sluiten van verdragen moet houden. Ook hier weder, in tegenstelling met het ontwerp De Vries van 17 April 1849, wordt de uitlevering van staatkundige misdadigers niet uitdrukkelijk verboden; toch is zij uitgesloten, daar de wet de gevallen van uitlevering met name noemt en het politieke misdrijf verzwijgt. [1]) Daarentegen staat in artikel 2: *vreemdelingen worden niet uitgeleverd dan wegens de volgende misdrijven buiten het rijk gepleegd*: 1°. *aanslag tegen het*

---

1) In 1849 werd het uitdrukkelijke verbod op voorstel van Thorbecke uit de wet gelicht.

leven van den Vorst, leden van het Vorstelijk huis of de hoofden eener Republiek Of de wetgever hiermede het in de Belgische wet van 1856 opgenomen beginsel, dat namelijk vorstenmoord geen politieke misdaad is, heeft willen uitdrukken, zullen wij later zien. Zonder twijfel is, in de wet van 1875, het streven van het nieuwere volkenrecht, om de gevallen van uitlevering uit te breiden en de kansen op straffeloosheid van voortvluchtige misdadigers te verminderen, duidelijk merkbaar; hoewel niet uitdrukkelijk biedt zij ook, zooals wij zagen, waarborgen tegen vervolgingen wegens buitenslands gepleegde politieke misdrijven. In verscheidene tractaten is onze laatste uitleveringswet reeds toegepast, met *België* in 1877, *Denemarken* 1877, *Luxemburg* 1877, *Spanje* 1879, *Zweden* en *Noorwegen* 1879, *Portugal* 1878, *Ver. Staten van Noord-Amerika* 1880, *Brazilië* 1881, *Rusland* 1881, *Oostenrijk* 1881.

Vermelden wij hier nog, dat in het Wetb. v. Strafv. van 1838 de buitenslands gepleegde misdrijven ook onderscheiden worden in die tegen de algemeene zaak en die tegen bijzondere personen; art. 8 en 9 bepalen, welke misdrijven door Nederlanders buitenslands gepleegd en welke personen, *na verkregene uitlevering*, volgens de Nederlandsche wetten zullen worden vervolgd en gestraft. Hieruit blijkt, dat genoemde wet het geoorloofde van uitleveringstractaten ook reeds vooronderstelde.

Even weinig als het doelmatige van wederzijdsche uitlevering in vroegere dagen beseft werd, even traag als het beginsel zich in de praktijk baangebroken en ontwikkeld heeft, even opmerkelijk is het te zien hoe deze internationale rechtsvraag zich in den loop dezer

eeuw op den voorgrond heeft geplaatst; overal bestaan tusschen de beschaafde staten uitleveringsverdragen en bijna overal wordt aan staatkundige uitgewekenen eene veilige schuilplaats verleend, 't zij stilzwijgend, 't zij uitdrukkelijk. Maar eene gebeurtenis van den allerlaatsten tijd kunnen wij hier niet onopgemerkt voorbijgaan, als een bewijs, hoe de toepassing der uitlevering dikwijls nog op onwil en gemis aan samenwerking afstuit en ware het niet, dat men aan de andere zijde groote verbetering en vooruitgang zag, men zou onwillekeurig tot de conclusie komen, dat dit gedeelte van het volkenrecht nog op een zeer laag peil staat. Deze gebeurtenis is de bekende zaak-Hartman. In Februari 1880 was te Parijs op verzoek der Russische ambassade een zekere Rus aangehouden, welke beschuldigd werd eene ontploffing op den spoorweg Moskou-Koursk te hebben veroorzaakt; de Russische regeering maakte geen melding van den keizerlijken trein, ofschoon de aanslag natuurlijk tegen den zich daarin bevindenden Czar gericht was; had zij dit gedaan, de uitlevering zou om politieke redenen a priori reeds geweigerd zijn. Als reden werd alleen opgegeven: het opzettelijk gevaar veroorzaken op spoorwegen, strafbaar bij Art. 1081 Russ. C. P. Na een langdradig onderzoek door den procureurgeneraal bij het Parijsche hof van appèl, bijgestaan door eenige procureurs der Republiek, besloot de regeering de uitlevering van Hartman van de hand te wijzen, omdat zij noch diens identiteit noch diens schuld bewezen achtte; velen echter meenden dat Hartman zonder twijfel de dader van den aanslag geweest was en dat de aangehouden persoon wel degelijk Hartman was. Hoe dit ook zij, hij werd op vrije voeten gesteld en begaf zich

naar Engeland, aan welks regeering Rusland zijnen uitleveringseisch niet herhaalde.

Het in 1873 opgerichte *Institut de Droit international* hield in 1879 eene zitting te Brussel; onder de talrijke aldaar behandelde internationale vraagstukken behoorde ook dat der uitlevering; de Heer Charles Brocher behandelde het uitvoerig in een door hem voorgelezen rapport, [1]) waarover de leden Hornung, Martens en Saripoulos ook nog het woord voerden. Dit Institut heeft geen officieel of politiek karakter; het is een geheel wetenschappelijke vereeniging, die zich ten doel stelt het orgaan van het rechtsbewustzijn der beschaafde wereld te worden en wier streven het is door debatten en geschriften, door nauwkeurig, grondig onderzoek en rechtskundige adviezen de grondslagen van het volkenrecht te consolideeren en de beginselen van recht en humaniteit te doen zegevieren. [2])

Wanneer wij nu de geschiedenis der uitlevering, en speciaal die van staatkundige misdrijven nog eens in haar geheel overzien, dan is het resultaat dit: aanvankelijk was de politieke misdaad een belangrijk, zoo niet het eenig motief voor de uitlevering; in het begin der 19de eeuw is zij juist om die reden dikwijls en later altijd van de hand gewezen; in den allerlaatsten tijd eindelijk, heeft men die weigering niet absoluut meer kunnen volhouden en heeft men de uitlevering wegens vorstenmoord weer toegestaan. Zal het uitleveringsrecht eene vierde periode intreden, zal men de exceptie voor vorstenmoordenaars gemaakt,

---

1) Zie annuaire de l'Institut. I. 202.

2) Den Beer Poortugael: Het oorlogsrecht. 53.

door den drang der tijdsomstandigheden nog moeten uitbreiden? Zonder hierop een beslissend antwoord te geven meenen wij toch dat die veronderstelling wel eenmaal werkelijkheid worden zal.

De beschaving der moderne staten houdt gelijken tred met de meerdere of mindere waarborgen waarmede zij ook vreemdelingen op hun territoir omringen. Daar waar eene groote mate van vrijheid, veiligheid en rechtszekerheid aan de burgers door de wet is gewaarborgd, zal ook in den regel aan den vreemdeling, die er duurzaam of tijdelijk verblijf houdt, een staat van zaken zijn verzekerd, hem behoedende voor maatregelen, die door hunne willekeurige natuur hem plotseling in rouw en jammer zouden kunnen storten. De verplichte bescherming van den vreemdeling, bij eene rustige en 's lands wetten eerbiedigende houding, is evenzeer een nieuw beginsel als de verplichte uitlevering bij schennis van universeele strafwetten; maar ook hier bestaat de mogelijkheid om van het door het recht aangewezen pad af te wijken: 1°. door de uitlevering zoo te bemoeilijken dat zij door talmen of onwil onmogelijk wordt, en 2°. door in strijd met de heiligste rechten van den mensch aan eene vreemde regeering de vrijheid te geven, hare vijanden overal op te eischen en te grijpen. Dan zijn de staatsgrenzen geen grenzen meer voor wraakneming en vervolging, en denken wij onwillekeurig aan de centuriones der Romeinsche Keizers, die ongehinderd tot aan de uiteinden der toen bekende wereld de ongelukkigen, de weinige onomkoopbare en voorbeeldige burgers van een ontaarden en diepgevallen staat vervolgden.

De tractaten of wettelijke overeenkomsten dienen nu

juist om een middelweg vast te stellen, zoowel voor het materieele als voor het formeele gedeelte van het uitleveringsrecht, en daarom is de arbeid der verschillende staatscommissies en wetenschappelijke lichamen van zoo groot belang, omdat hij een grondslag tracht vast te stellen waarop dergelijke verdragen met vrucht kunnen worden opgetrokken — verdragen, die allen dit beginsel tot basis moeten hebben, dat de goeden, in alle landen zonder onderscheid, broeders zijn, maar dat de misdadiger overal vreemdeling is.

De beschouwing, waardoor het asylrecht in zijnen eersten en zuiversten vorm is te voorschijn geroepen, om namelijk het staatsgezag door bescherming der ongelukkigen in de handhaving van het recht behulpzaam te zijn, heeft haren invloed op de rechtsvervolging niet geheel verloren, maar de ontaarding van dit recht in eene bescherming der grootste misdadigers is nu gelukkig uit de wetgevingen der nieuwere staten verdwenen. In den modernen staat, waar in tegenstelling met den staat der oudheid geen willekeurige, onrechtvaardige vervolging meer gedoogd wordt, heeft het asyl als zelfstandige inrichting alle reden van bestaan verloren.

Bij vergelijking van hetgeen vijftig jaren geleden over uitlevering geschreven werd met de beginselen, die haar thans beheerschen, zou men bijna meenen dat sedert een paar eeuwen verloopen waren. Vroeger de egoïstische gedachte *chacun pour soi* en daardoor de uitlevering, als bedenkelijk voor de souvereiniteit der staten, slechts schoorvoetend toegelaten; thans het gezonde beginsel: tegenover de vijanden der maatschappij zijn alle staten solidair. Hoe meer de uitlevering uitgebreid wordt, des

te zekerder wordt de straf en des te meer zullen de misdrijven afnemen; want wie zal een misdrijf plegen als hij bijna met zekerheid kan vermoeden, dat het bewijs zijner schuld hem al het voordeel, dat hij van de daad verwacht, en daarenboven het leven of levenslang de vrijheid zal ontnemen?

II.

ZUIVER STAATKUNDIGE MISDRIJVEN.

Welke zijn nu de staatkundige misdaden, die in den loop dezer eeuw van zoo groot actueel belang geworden zijn?

Billot zegt: het zijn die daden, welke met strafbare middelen het gevestigd gezag of de maatschappelijke orde trachten omver te werpen. [1])

Bluntschli onderscheidt ze van de gemeene misdrijven, omdat zij tegen de staatkundige inrichting van een land gericht zijn. [2])

Holtzendorff zegt, dat zij in een vergrijp tegen het werkelijke of vermeende misbruik van macht bestaan, en gericht zijn tegen de organen van het staatsgezag. [3])

Stuart Mill: a potitical offence is any offence in the course of, or furthering of civil war, insurrection or political commotions. [4])

---

1) Billot: Traité de l'extradition. 102.

2) Bluntschli: Staatswörterbuch. 396.

3) Holtzendorff: Wissenschaftliche Vorträge. no. 366.

4) Stuart Mill: Redevoering 3 Aug. 1866.

Hoewel wij de bezwaren om eene juiste definitie te geven erkennen, meenen wij toch, dat er nog scherper grenslijn tusschen de twee soorten van delicten te trekken is: *commune delicten* zijn delicten overal en altijd, onafhankelijk van plaats, tijd en omstandigheden, omdat zij hun strafbaar karakter ontleenen aan het onzedelijke der motieven waaruit zij voortvloeien; *politieke delicten* zijn delicten, die hun strafbaar karakter ontleenen aan den staatkundigen toestand van een bijzonder land.

Wegens deze laatste soort van misdrijven is de uitlevering in de meeste tractaten der laatste 30 jaren uitgesloten; op welke gronden de beschaafde staten onzer eeuw dat beginsel tot het hunne hebben gemaakt, zullen wij nader zien.

Aan alle uitleverings-overeenkomsten ligt de regel ten grondslag, dat het misdrijf in de beide contracteerende landen strafbaar gesteld moet zijn, want men kan toch niet vooronderstellen, dat een staat iemand uitleveren zal om eene daad, die volgens zijne wetten niet strafbaar is. Daarom dus, concludeert men al spoedig, zijn de politieke misdrijven a priori reeds uitgesloten; een monarchale staat toch kan straf bedreigen tegen een feit, dat in eene republiek volkomen geoorloofd is; want wat loopt meer uiteen dan de staatkundige wetgevingen der verschillende landen?

Voorzeker, maar toch kan het gebeuren, dat de wetten der twee contracteerende staten op dit punt in overeenstemming zijn, dat zij beiden een gelijksoortig misdrijf, b.v. persdelict bestraffen; hieruit moeten wij dus de gevolgtrekking maken, dat het *al* of *niet* strafbaar stellen in beide landen geen voldoende reden is om de uitlevering wegens deze misdrijven te verbieden. De motieven, die

hiertoe leiden, liggen voor een groot deel elders en wel in den *aard* der daad zelve; hierin hebben de schrijvers over staats- en volkenrecht ze dan ook meenen te vinden.

Wanneer van moord, diefstal of brandstichting sprake is, zal niemand het misdadige dezer feiten in twijfel trekken; men zal dadelijk toegeven, dat het beide recht en plicht van elken staat is, deze misdrijven repressief te keer te gaan en de maatschappij daartegen te beschermen; verschil van gevoelen kan alleen bestaan omtrent de strafbaarheid, de toerekenbaarheid enz.; maar de *aard* der daad zelve, het absoluut onzedelijke der handeling, springt een ieder in het oog.

Iets anders is het bij staatkundig verzet of samenzwering, bij persdelicten, bij oproer, of bij vergrijpen tegen de bepalingen eener staatsregeling; hier zullen zich spoedig verschillende meeningen doen hooren; de eene noemt deze feiten absoluut onzedelijk, misdadig, en eischt medewerking tot bestraffing; een tweede beschouwt ze als poging tot een noodzakelijken, eenig mogelijken omkeer van lang bedorven toestanden; een derde noemt ze recht van verzet en neemt dit, zooals in de Fransche revolutie voorgekomen is, in zijne constitutie op [1]).

Voorstanders der legitimiteitstheorie zullen natuurlijk ieder verzet tegen het gezag als misdadig beschouwen, zelfs al is het belang der gewenschte verandering grooter dan het belang van de handhaving van het bestaande

---

1) Sieyès zegt aangaande de wet op de drukpers: Pourquoi unir la presse du lien d'une constitution, n'est-elle pas appelée à agrandir *indéfiniment* le domaine de la liberté? Les plus petits peuples, les plus vastes territoires se prêtent à la liberté et à la pensée.

staatsverband; gesteld dat zij een oogenblik toegeven, dat er recht van noodweer bestaat en dat de waarheid der legitimiteit niet onomstootelijk vast staat, dan zullen zij toch dergelijk verzet, als in strijd met het algemeen belang, veroordeelen.

Tegenstanders der legitimiteit zullen de daad verdedigen, als in het belang der maatschappij geschied, en als de eenige weg ter verkrijging eener hervorming, wanneer ten minste de staatsinrichting zelve hiertoe den weg niet opent. Wanneer die poging nu mislukt, dan zal zich wellicht de publieke opinie toch ten gunste van den dader uitspreken en hem de martelaarskroon toewijzen, omdat hij voor zijn politiek geloof geleden heeft.

Ook kan het voorkomen dat het in den aanslag beoogde doel in het land, dat den vervolgde nu herbergt, reeds bereikt is, dat zijne staatkundige leerstellingen en begrippen daar reeds praktisch worden uitgevoerd; zoo zal eene monarchale regeering niet genegen zijn den persoon uit te leveren, die in zijn eigen land op de eene of andere wijze getracht heeft den democratischen regeeringsvorm door een monarchalen te vervangen; neen, veeleer zal die monarchie hare politieke geloofsgenooten herbergzaam opnemen en beschermen. De verschillende regeeringsvormen zijn, volgens velen, zaken van bloote overeenkomst en rusten op lossen grond; soms voldoen zij niet in het minst aan de behoeften van het volk; de pogingen om ze door anderen te vervangen behoeven dus niet in strijd te zijn met het rechtsbewustzijn anderer volken.

Het mislukken der poging maakt den dader tot misdadiger en voert hem naar de gevangenis, zoo niet naar het

schavot; het welslagen daarentegen verheft hem tot bevrijder, redder, misschien tot beheerscher des vaderlands; in den eenen staat is A. politieke misdadiger, in den anderen voorvechter van vrijheid en recht, zoodra toch de staat zijne grenzen overschrijdt kan er immers geen absolute plicht tot gehoorzaamheid meer bestaan; het staatsdoel is immers niet alomvattend, daarom is het staatsgezag, hoewel oppermachtig en onverantwoordelijk, niet absoluut onbegrensd [1]).

De staatkundige misdaden zijn tegen de inrichting en het staatkundig beleid van een land gericht; het staatsdoel kan onzedelijk zijn, het kan de voldoening van de heerschzucht van den persoon, die het gezag in handen heeft, beoogen, het kan ook de opperheerschappij van den „δῆμος" in zijn schild voeren; zij die zich tegen zulke toestanden verzetten zijn dus *per se* niet gevaarlijk voor andere landen. De uit- en inwendige vrede is zeker een gemeenschappelijk behartigenswaardig belang, maar hij die de staatkundige instellingen en machten in een staat bestrijdt, zal naar de omstandigheden, waarin hij verkeert, en naar het succes dat hij behaalt, beoordeeld worden; zoo de geschiedenis verkregen resultaten bekrachtigt is dit reeds een bewijs, dat zijne pogingen als geenszins in strijd met de ontwikkeling van den Staat, niet hadden moeten veroordeeld worden. De hoofdelemen-

---

1) Servir le despotisme sous tous les gouvernements, plus qu'il ne le veut lui-même, réveiller ses fureurs éteintes, invoquer contre les malheureux des lois tombées en désuétude, voilà ce qui attire le mépris; mais il n'atteint pas des hommes qu'une *effervescence d'opinion* aura seule *égarés*; l'équité de la conscience ne les confondra pas avec les coupables dont *les actions ne s'excusent pas.*

(Un missionnaire républicain en Russie. Paris 1830.)

ten der Fransche revolutie zijn, niettegenstaande hare onheilen en verkeerde theoriën, door de historie bekrachtigd.

Ofschoon het waarachtig heil van den staat aller streven moet zijn, zoo bestaat toch tusschen de verschillende regeeringsstelsels geen volkomen solidariteit en dus ook geen solidariteit ten opzichte van het vervolgen van staatkundige misdrijven; Rusland volgt eene geheel andere staatkunde dan Frankrijk; waar het eene land b. v. meer bedacht is op rechtszekerheid, daar vestigt een ander het oog op meerdere beschaving, een derde op machtsontwikkeling, een vierde op de heerschappij der overheid. De overheid die in het eene land, volgens de wetten en verordeningen, de vervolging en veroordeeling van een politieken misdadiger beveelt, wordt in het andere land beschouwd hem te onderdrukken en het recht te verkrachten. Staatkundige misdrijven, hun strafbaar karakter aan den politieken toestand van een bijzonder land ontleenende, en strafbaar volgens de daar heerschende maar elders lang afgeschafte instellingen eener verouderde staatkunde, zijn niet altijd in strijd met het peil der moraal, waartoe het volksbewustzijn anderer staten zich heeft verheven. Op staatkundig terrein worden de handelingen der menschen vaak naar de uitkomst beoordeeld, menigen avonturier gaat het voorspoedig door meineed en verraad, terwijl zij die getrouw waren aan hetgeen eed en plicht hun oplegden, als ballingen rondzwerven. Hij die veroordeeld is wegens vergrijp tegen de bepalingen eener staatsregeling kan een achtenswaardig, eerlijk, vaderlandslievend burger zijn, en kan nog in de gelegenheid komen den Staat gewichtige

diensten te bewijzen; hebben mannen als Thiers, Victor Hugo, Andrassy hun leven niet te danken aan de krachtige handhaving van het beginsel, dat de uitlevering om zuiver politieke misdaden verbiedt? en wie zal niet het vele goede en heilzame erkennen, dat later nog door hen is tot stand gekomen nadat de politieke hartstocht, die hen vervolgde, schipbreuk had geleden?

De bezwaren, die onwillekeurig bij den om uitlevering aangezochten staat oprijzen, en de twijfel, of hij naar eigen inzicht wel rechtvaardig handelt, wanneer hij zijne medewerking tot vervolging van den uitgewekene verleent, mogen niet worden ter zijde gesteld, ofschoon de regeering, die om uitlevering verzoekt, formeel bevoegd is den opgeëischten persoon te vervolgen.

Bluntschli heeft in de zitting van het *Institut de Droit International* van 1880 zijne denkbeelden omtrent uitlevering van politieke misdadigers uiteengezet; hij zegt ook in zijn Staatswörterbuch, dat de staten niet verplicht zijn elkander behulpzaam te wezen in het vervolgen dezer misdaden; ieder land moet zelf voor zijne politieke rechtsorde zorg dragen; de uitlevering van staatkundige misdadigers is in strijd met de zedelijke natuur en met het eigenbelang van iederen staat: „*Nur das Bewusstsein der wahren Gerechtigkeit einen Dienst zu leisten kann ihn zur Auslieferung bestimmen.*" [1]) Verder wijst hij ook op de geschiedenis, die aangetoond heeft, dat politieke uitgewekenen volstrekt niet altijd slechte menschen of boosdoeners zijn en dat de staten daarom ook steeds geaarzeld hebben aan die uitleveringseischen te voldoen.

---

1) Bluntschli: Staatswörterbuch. 203.

Ook von Mohl en Bar zijn tegenstanders van bovengenoemde uitlevering; vooral uit overwegingen van politieken aard, verwerpen zij het denkbeeld haar onder de beginselen van het volkenrecht op te nemen [1]).

Er is echter nog een hoofdmotief, waarom men de zoogenaamde politieke uitlevering niet toestaat; de sympathie, die de politieke misdadiger veeltijds in tegenstelling met den gewonen boosdoener op zijnen weg ontmoet, mag niet een der grondslagen zijn van het beginsel, maar wel de vrees voor eene onrechtvaardige wreedheid. [2]). In politieke processen worden de hartstochten opgezweept, de gemoederen opgewonden; nergens zullen de rechters zoo onder invloed van politieken dienstijver rechtspreken als juist hier, te meer daar zij waarschijnlijk door de hooge ambtenaren van het gezag zullen worden geïnfluenceerd. Er bestaan geen waarborgen voor onpartijdige rechtspraak, wie zal bovendien die rechtspraak uitoefenen, de gewone rechter of speciaal daartoe benoemde colleges of krijgsraden? dit blijft zeer onzeker en zelfs wanneer de vervolgde voor de gewone rechtbanken te recht staat, dan zullen die rechters de veroordeeling misschien toch niet onafhankelijk van hoogeren invloed of drang der publieke opinie, volgens strikt recht uitspreken. Maar in geen geval mag de eene staat zich mengen in de functies der rechterlijke macht van een anderen; hij mag geen toezicht houden op de rechtspraak van zijnen buurman, want de rechterlijke macht is het staatsgezag

---

1) Von Mohl: Staatsrecht, Völkerrecht, Politik.
Bar: Das internationale Privat und Strafrecht.

2) Renault: Des crimes politiques en matière d'extradition. Paris. Marchal. 1880.

dat in jure optreedt in dienst van het recht en van de wet. Ook daarom moet men de politieke uitlevering weigeren; de uitlevering in het algemeen stelt zich ten doel de uitoefening eener onafhankelijke algemeene rechtspraak behulpzaam te zijn en dit zou hier niet bereikt worden.

Deze grond gevoegd bij de veelvuldige weinig overeenstemmende qualificaties van politieke delicten en bij de talrijke bezwaren, om van deze eene goede afgeronde omschrijving te geven, ziedaar reeds twee redenen om de uitlevering hier van de hand te wijzen. Men mist een juist begrip, een eenvormigen grondslag voor het politieke misdrijf en daardoor natuurlijk ook eene afdoende gemeenschappelijke bepaling. [1]) Uitstekende criminalisten achten zich niet in staat eene goede definitie te geven; sommigen zien wij zelfs ten eenenmale het bestaan van politieke misdrijven ontkennen [2]). Het gemis aan overeenstemming omtrent het begrip van politiek misdrijf in de verschillende staatsregelingen en de vrees voor misbruik, door eene gebrekkige en partijdige rechtspleging jegens de uitgeleverden, motiveeren reeds het beginsel om de staatkundige uitlevering niet toe te staan.

Brentano en Sorel verdedigen dezen regel om nog andere redenen; wanneer een staat, zegt Brentano, iemand uitlevert om eene daad, die volgens zijne wetten niet strafbaar is, dan doet hij daardoor gedeeltelijk afstand van zijne souvereiniteit, dan maakt hij zijne eigen instel-

---

1) Prof. Nypels: Théorie du Code Pénal: Aucune loi n'a cherché à définir ces délits, une définition complète et satisfaisante ne pourrait être formulée.

2) Floebel: System der Socialen Politiek. II. 284.

lingen aan die van een vreemden staat ondergeschikt. Een slaaf herkrijgt onmiddellijk zijne vrijheid, wanneer hij het territoir betreedt van een staat, die geen slavernij meer duldt; waarom zou een staat dan iemand uitleveren om een feit, dat op zijn grondgebied geen misdrijf is? [1]) Het onafhankelijke staatsgezag zou dan niet meer in zijne volheid worden uitgeoefend, ook zou het de eer der nationaliteit van een volk te na komen, wanneer op de vordering eener vreemde mogendheid daden als persdelicten konden worden vervolgd; Engeland heeft zich tegen dergelijke vervolgingen steeds verzet, en gaf daardoor een bewijs van zijn levendig ontwikkeld souvereiniteitsgevoel. De niet-uitlevering van politieke misdadigers berust op het beginsel van het volkenrecht, dat geen staat het recht heeft zich in de binnenlandsche aangelegenheden van een anderen te mengen; een staat heeft recht van zelfbehoud maar ook recht op onafhankelijkheid *(droit de souveraineté);* ieder volk is zelf de hoogste rechter over vorm en inrichting zijner politieke instellingen en heeft het recht elke vreemde handeling binnen zijn rechtsgebied af te weren.

Wanneer de regeering en organen van een staat in eene revolutie door andere vervangen worden, moeten de naburige staten deze minder of meerder vreedzame wisseling van regeeringsvorm eerbiedigen en zich, behalve in hoogst buitengewone gevallen, van alle inmenging onthouden. Een plotselinge omkeer door revolutie, kan in den beginne onwettig schijnen, maar als recht van noodweer gebillijkt worden; indien b. v. eene regeering met het positief

---

1) Brentano: Précis du droit des gens. 185.

recht in de hand eene reeds lang als noodzakelijk erkende hervorming tegenhoudt, kan eene omwenteling, met beroep op de overtuiging van een wordend recht, somtijds verdedigd worden. Opzoomer zegt: *„er is een hooger, buitengewoon en ongeschreven recht, dat meer waarde heeft in enkele buitengewone omstandigheden dan het geschreven staatsrecht, daar dit slechts in gewone omstandigheden de uitdrukking is van het rechtsbewustzijn des volks.*" Zelfs Stahl zegt: *„er zijn gevallen, waarin de drang van natuurlijken of zedelijken nood zoo geweldig tot verzet aanzet, dat het geen mensch past, hem, die er toe overgaat, te vonnissen, en de uitkomst het verzet als eene noodzakelijkheid schijnt te rechtvaardigen.*" Feitelijk verzet, de bestaande rechtsorde verbrekende en in revolutie ontaard, kan de hoogste plicht worden; de overige staten moeten den uitslag van den binnenlandschen strijd afwachten, geen partij kiezen, geen partij steunen; dit zou hunne eigen vredesbetrekkingen kunnen afbreken en hun eigen bestaan in gevaar kunnen brengen. Want ook in een burgeroorlog kan de overwonnene van heden, morgen overwinnaar zijn; de politieke misdadigers van heden worden misschien morgen als wettig gouvernement erkend; daarom is het een juist beginsel dat men niet tot de uitlevering der wettige gouvernementen van gisteren, omdat zij heden als politieke misdadigers beschouwd worden, verplicht is. De erkenning eener regeering is geen partij kiezen, geen verklaring, dat de overwinnaar in zijn recht is en dat de overwonnene onrecht had; de erkenning verklaart alleen dat men den staat als zoodanig erkent en hem de bevoegdheid toekent om zelf zijnen regeeringsvorm te bepalen; het is het oordeel over een

feitelijken toestand, geen appreciatie van de wijze van ontstaan. Wanneer de aanvragende regeering door de andere staten niet erkend is, kan deze geen aanvrage overeenkomstig de eischen van het volkenrecht doen, want waar geen geaccrediteerde gezanten zijn, daar is de aanvrage onmogelijk en van eigenlijke weigering geen sprake [1]). Het geldt hier alleen de beantwoording der vraag of zij als bestaande erkend en in de uitoefening van internationale handelingen, aanspraak kan maken op vriendschappelijke betrekkingen met andere regeeringen. Het zou onvoorzichtig zijn meer te doen; want als b. v. Engeland heden medewerkt tot de vervolging van leden der Orléanistische partij, dan zal de Engelsche regeering zich toch voor een moeilijk dilemma geplaatst zien als morgen een lid van het Huis van Orléans weer koning van Frankrijk wordt. Zal zij morgen als koning. erkennen dien zij gisteren uitleverde? Het doel der staatkundige misdadigers beoogt de heerschappij van de eene of andere partij en de vervanging van eenen regeeringsvorm door eene andere, naar hunne meening, heilzamer orde van zaken; innige gehechtheid en oprechte trouw aan eene onttroonde dynastie of aan eene door een overweldiger verscheurde constitutie is veeltijds hunne drijfveer; wanneer hunne pogingen nu mislukken en zij naar een naburigen staat vluchten, dan zal deze als onpartijdig beoordeelaar, zelfs al koestert hij geen sympathie voor hunne beweegredenen, hen niet uitleveren om hunne poli-

1) Von Mohl: Nur von rechtlich bestehenden Regierungen kann eine Aufforderung zum Rechtsbeistande angenommen werden.

tieke overtuiging, voor welke zij gestreden en geleden hebben. Iedere politieke partij is, juist omdat zij partij is, min of meer betrokken in de behandeling en het lot van haren tegenstander; de terechtstelling en veroordeeling geschiedt in het belang der partijregeering en dit is zeer verklaarbaar en geoorloofd, maar zij geschiedt niet in het belang van absoluut recht; de regeering aan wie de uitlevering gevraagd wordt zal beter doen, om, voor zoover zij er ten minste in gemoeid wordt, de uitspraak aan de geschiedenis over te laten.

De ontevreden politieke elementen in een land door zachtheid of hardheid tot bedaren te brengen staat iedere regeering in het bijzonder vrij, maar medewerken tot die onderdrukking is ongemotiveerd en gevaarlijk; samenspannig van regeeringen tot gemeenschappelijken strijd tegen dezulken kan niet anders teweeg brengen dan samendrijven en samensmelten der ontevredenen in een groot kamp; de staten als subjecten van het volkenrecht mogen de gemeenschappelijke inzichten consolideeren, maar de individueele inzichten moeten zij eerbiedigen; het begrip van staatkundig misdrijf verandert naar tijd, plaats en omstandigheden en daarom moet door hen, die het in hunne macht hebben, met eene tijdelijke minderheid onpartijdig gehandeld worden. Benjamin Constant zegt: „*les délits politiques tiennent à l'opinion, à des préjugés, à des principes, à une manière de voir qui peut se concilier avec les affections les plus douces et les plus hautes vertus. L'exil est la peine naturelle, celle qui motive le genre même de la faute, celle qui en éloignant le coupable des circonstances qui l'ont rendu tel, le replacent en quelque*

sorte dans un état d'innocence et lui rendent la faculté d'y rester" [1]).

Dat de eene staat den anderen bescherme door tegentegaan dat men een vreemd grondgebied gebruike als eene veilige schuilplaats om te beleedigen en tot omverwerping van gevestigd gezag samen te spannen, ligt geheel in den aard van zelfbehoud en van de onderlinge verplichtingen, die staten jegens elkander te vervullen hebben; maar deze verplichting ontaardt in een laaghartige staatkunde, wanneer een vrije staat zijne bescherming weigert aan personen die den staatkundigen tweespalt in hun vaderland ontvlieden en in een naburig land eene schuilplaats zoeken tegen vervolging en dwingelandij, of wel, wanneer b.v. de vrijheid van drukpers, die hier bestaat bij de beoordeeling van buitenlandsche aangelegenheden beperkt wordt.

Een toevlucht, een verbanningsoord, te verleenen aan ongelukkige slachtoffers van staatkundige verwikkelingen in den vreemde en hen te onttrekken aan de wraakzucht van de bovendrijvende staatkundige partij, wie zal die gedachte niet roemen. Wij erkennen, dat ten aanzien van de zuiver staatkundige misdaden het een beginsel geldt van volkenrecht, dat door de wetenschap van het internationaal recht als juist is gestempeld.

Wanneer eenmaal, misschien na verloop van eeuwen, gelijke begrippen van politieke wijsheid, van staatkundig beleid en van eenvormige regeeringsstelsels alle staten zal hebben vereenigd, wanneer in één woord staatkundige mis-

---

1) Cours de politique constitutionnelle. I. 281.

drijven geen lokaal karakter meer zullen hebben en wanneer het ideaal van het staatsdoel overal bereikt zal zijn, zal men dan de politieke uitlevering eenstemmig weer toelaten? Marquardsen, Berner, Bluntschli, Brater en anderen meenen van ja. Maar zal dat ideaal ooit bereikt worden, zal die dag ooit aanbreken? Wanneer voor Spanje en Frankrijk geen Pyreneën meer bestaan, wanneer geen Alpen Duitschland en Italië meer scheiden, dan zal dit wellicht werkelijkheid worden.

Het *usu vero urbis prohibere sane inhumanum est* van Cicero is een denkbeeld van edelmoedige, ruime opvatting; maar desniettemin wijst het op de verplichtingen die gastheer en gast jegens elkander te vervullen hebben [1]). De gastvrijheid legt plichten op aan hem, die haar verleent, maar niet minder aan hem, die haar geniet; dit wordt echter door velen niet begrepen.

Bij het ook in ons land gehuldigde beginsel van niet-uitlevering om politiek misdrijf, zou ons land de schuilplaats kunnen worden van politieke woelgeesten, die, òf in ons eigen land wanorde stichten, òf ons met de regeering van hun land, waardoor zij zich verongelijkt rekenen, politieke moeilijkheden bezorgen; dit zijn nadeelen, wier voorkoming of wegneming van den staat gevorderd kunnen worden; want de vreemdeling moet buiten het vermogen worden gesteld om ons te schaden [2]).

1) Cicero: De officiis XI.

2) Celui qui se sert de l'hospitalité pour en abuser et pour tromper plus surement un bienfaiteur imprévoyant perd son droit à l'hospitalité. *Desjardins:* de l'expulsion 36.

Prof. Opzoomer meent, dat art. 3 onzer Grondwet eene krachtige vreemdelingenwet in den weg staat, maar dat daarentegen art. 12 onzer vigeerende vreemdelingenwet de zekerheid van den persoon van den vreemdeling geheel wegneemt. Genoemde hoogleeraar zou eene bepaling willen, n.l. deze: dat de werking van artikel 3 § 1 onzer Grondwet ten opzichte der vreemdelingen in buitengewone omstandigheden kon geschorst worden door aan den gewonen wetgever het recht toe te kennen uitzonderingen te maken.

Wij meenen, dat het niet onjuist zoude zijn eene bepaling in ons strafwetboek op te nemen volgens welke een vreemdeling met minder formaliteiten dan een ingezetene in hechtenis kon worden genomen; art. 9 A. B. is, volgens ons niet in strijd met artikel 3 onzer Grondwet; integendeel het geeft eene oordeelkundige toepassing van het denkbeeld van gelijkheid in dit artikel der Grondwet neêrgelegd [1]).

---

1) Tegen zulke politieke woelgeesten werd de Zwitsersche bondsregeering in 1834 gemachtigd krachtig op te treden. Haar werd opgedragen van het grondgebied te verwijderen: *tous ceux qui ont abusé de l'asile que leur avaient accordé les cantons, compromis par des faits suffisamment constatés la sureté et la tranquillité intérieures, violé la neutralité de la Suisse et les rapports internationaux.*

III.

CONNEXE EN COMPLEXE MISDRIJVEN.

In het wetsontwerp van den Minister De Vries van 1841 was een artikel opgenomen hetwelk de uitlevering van politieke misdadigers uitdrukkelijk uitsloot; in de wet van 1849 kwam dit artikel niet voor; evenmin in het tot wet verheven wetsontwerp van 1875. In antwoord op het verslag der Commissie van rapporteurs zeide de regeering, dat wederopneming eener bepaling, dat geen uitlevering kan worden toegestaan of gevraagd wegens staatkundige misdrijven, in strijd zou zijn met het stelsel van het ontwerp; de opsomming der misdrijven in art. 2 maakt elke verdere aanduiding, voor welke niet wordt uitgeleverd, overbodig. Desniettemin stelden vier van de vijf rapporteurs, de Heeren Mackay, Bergsma, Teding van Berkhout en 's Jacob als amendement een nieuw artikel voor van dezen inhoud: *Geene uitlevering kan toegestaan of gevraagd worden wegens staatkundige misdrijven.* De Heer van Zuylen van Nyevelt was de eenige rapporteur, die er tegen stemde.

De Heer 's Jacob, die het amendement verdedigde,

meende, *dat men geheel overgeleverd was aan de qualificatie die de buitenlandsche mogendheid, uitlevering vragende, geliefde te geven aan het feit, dat haar aanleiding gaf tot opvordering van den betrokken persoon; het amendement strekt slechts om het gouvernement te versterken want men kan a priori de feiten niet binden aan eenen vasten ketting of regel.* Hij meende, *dat de Minister ontrouw was geworden aan de ware beginselen door het voorschrift los te laten, dat voor de politieke misdadigers niet zal worden uitgeleverd; de minister heeft gebroken met de wetenschap, met de historische tradities van dit land en met de beginselen van volkenrecht. Maar de voorstellers hebben ook het oog op complexe misdrijven; zware misdaden zijn dikwijls gepleegd door eerlijke edele mannen, als drift, hartstocht hen te ver bracht; soms zijn ze bedreven uit domheid, onwetendheid en misleiding met betrekking op staatkundige toestanden; in beide gevallen, meenen de voorstellers, zijn commune delicten tevens politieke misdaden.*

De tegenstanders van het amendement waren van meening, *dat al wat men gewoonlijk begrijpt onder den naam van staatsmisdaden reeds geëlimineerd* was *en dus niet in de reeks der 25 misdaden van deze wet voorkwam; de nomenclatuur van artikel 2 maakt het behoud der gewenschte bepaling overbodig. De politieke misdaden, die in het 1ste Hoofdstuk, 1ste titel, IIIde Boek C. P. onder crimes et délits contre la sureté de l'Etat zijn vermeld, zijn behalve vorstenmoord uitgesloten; de voorstellers willen echter ook de uitlevering beletten voor complexe delicten, maar worden dan gewone misdrijven, met staatkundige bedoelingen gepleegd, staatkundige misdrijven?*

De Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Justitie,

van der Does de Willebois en van Lynden van Sandenburg bestreden het amendement, zonder echter in de geringste mate van het groote beginsel te willen afwijken; zij meenden, dat de oplossing van het vraagstuk aan tractaten en aan de praktijk moest overgelaten worden en verzochten het amendement in te trekken, juist omdat, omtrent het doel, tusschen de voorstellers en de regeering *geenerlei* verschil bestond en omdat de verwerping tot onjuiste gevolgtrekkingen aanleiding zou kunnen geven. Uit naam der voorstellers verklaarde daarop de Heer 's Jacob het amendement in te trekken.

Het wetsontwerp werd onveranderd met algemeene stemmen aangenomen; ook de Eerste Kamer hechtte er hare goedkeuring aan zonder dat echter een harer leden het gewichtige vraagstuk een woord had waardig gekeurd.

Het amendement op deze wet voorgesteld had de uitsluiting voor zuiver staatkundige *en* voor complexe misdrijven beoogd; welke zijn nu die *complexe* feiten? Laten wij eerst echter een oogenblik bij de connexe delicten stilstaan.

Bij de zoogenaamde connexiteit bestaan twee misdrijven; wanneer b. v. iemand aan een oproer deelneemt en tevens van de verwarring in dat oproer gebruikt maakt om zijne persoonlijke wraak aan iemand te koelen en dien te dooden. Billot zegt, dat men hier wegens het commune delict *moord* zal kunnen uitleveren onder beding, dat van het deelnemen aan den opstand geen melding zal worden gemaakt en dat de uitgeleverde persoon om dit laatste, meer locale delict niet terecht zal staan [1]). Maar is men overtuigd dat de rechter het deelnemen aan den opstand

1) Billot: Traité de l'extradition 106.

geheel zonder invloed op de uitspraak zal laten en dat hij de beide toch nauwverbonden feiten voldoende zal scheiden? Men aarzelde een bevestigend antwoord te geven en sloot daarom in de praktijk de uitlevering om connexe delicten uit. Onzes inziens, kan men bij de connexiteit de twee misdrijven genoegzaam van elkaar scheiden; tot waarborg hiervoor zou men den staat, die de uitlevering vraagt, wel eenige zekerheid kunnen laten stellen; men zou op Amerikaansche wijze een *warrant* kunnen gebruiken of aan den uit te leveren persoon het recht verzekeren om, bij terechtstelling wegens politiek misdrijf, eene enquête te eischen. Zoo als bij andere gevallen van uitlevering kan men ook hier conditioneeren: alléén veroordeeling wegens het feit om hetwelk uitgeleverd is.

Dat er hier een commun delict gepleegd is, onafhankelijk van staatkundige beweegredenen, zal niemand tegenspreken, dus over den *aard* van het misdrijf bestaat geen verschil; het eenige bezwaar, dat nog overblijft, is vrees voor onrechtvaardige rechtsbedeeling, en die vrees is hier, volgens onze meening ten minste, overdreven; het eergevoel, het eigenbelang eener regeering zullen haar deze scherpgetrokken grens niet moedwillig en ongestraft doen schenden. Jure constituendo, staan wij de uitlevering bij connexe misdaden voor.

Wij gaan nu over tot de *complexiteit*, de eigenlijke *cardo quaestionis* van het uitleveringsrecht. De oplossing van de vraag, of er bij de complexe misdrijven uitgeleverd moet worden of niet, is daarom altijd *en* in theorie *en* in praktijk eene zoo netelige quaestie geweest, omdat die misdrijven tweeslachtige feiten zijn, den *dub-*

belen stempel van een gemeen en van een staatkundig misdrijf dragend.

Wanneer in eene revolutie eene bende opstandelingen het huis van een wapensmid binnenbreekt om zich tot aanval of verdediging wapenen te verschaffen, doet zij dit om het gevestigd gezag te bestrijden en begaat zij derhalve een politiek delict, maar dan maakt zij zich, door die politieke beweegredenen, tevens ook schuldig aan het gemeene misdrijf van inbraak en diefstal. Het aanhouden van wagens en rijtuigen tot het oprichten van barricades, het binnendringen in particuliere huizen om er b. v. uit te schieten zijn evenzeer complexe misdaden. Wanneer uit politieke overwegingen eene handeling voortspruit, dan kunnen die handelingen uit zuivere of gemengde feiten bestaan: *zuivere*, zooals wij reeds zagen, wanneer zij hun strafbaar karakter alléén ontleenen aan den staatkundigen toestand van een zeker land, wanneer zij alleen strafbaar zijn volgens de wetten van dat land; *complexe* wanneer de daad absoluut onzedelijk is en strafbaar volgens de wetten aller beschaafde volken, maar *ook* gericht is tegen de politieke inrichting of het gevestigd gezag, en dikwijls gepleegd met het oog op politieke beroeringen of sociale hervorming. Die staatkundige drijfveer, die politieke schuld noemt Ortolan *une culpabilité plus haute.* [1]) In hoeverre nu mag of moet de politieke zijde van het complexe feit motief zijn om de uitlevering te weigeren, of in andere woorden, in hoeverre dekt het politieke doel het gemeene misdrijf?

Wanneer personen na het mislukken van dergelijke fei-

---

1) Ortolan: Eléments de Droit Pénal 716.

ten naar een naburig land vluchten, zal dat land hunne gevraagde uitlevering dan toestaan? Billot zegt: men vrage eerst, welk misdrijf was grooter of van overwegend belang; daarna, is dat grootere een staatkundig of een gemeen delict? [1]) Deze door Billot voorgestelde oplossing zal zelden voldoen; want wie zal den maatstaf aangeven om de betrekkelijke grootte der twee elementen te bepalen? waaraan zal men de twee heterogene daden toetsen? vergrijp tegen de staatsregeling is immers van geheel verschillenden aard als inbreuk op het gemeene recht. En welke staat zal bovendien de twee gestelde vragen moeten beantwoorden? De staat, die op dit oogenblik den vluchteling herbergt toch niet; hij is met de toestanden en feiten niet genoeg bekend en het zou hem uiterst moeilijk vallen getuigen en bewijsmiddelen te krijgen; hij is er noch toe in staat noch toe bevoegd. Dan de andere misschien, wanneer hem de uitlevering wordt toegestaan onder voorwaarde dat de delinquent om het politiek misdrijf niet zal worden vervolgd, omdat men de invloeden van woedende hartstochten en eene willekeurige terechtstelling vreest. Dit schijnt aannemelijker, maar toch vreest men, dat de rechter met de meest nauwgezette plichtsbetrachting de bestanddeelen van het dubbele misdrijf niet zal kunnen scheiden; de grond der vigeerende bepaling, dat de uitgeleverde niet gestraft kan worden voor eenige daad met een politiek misdrijf in verband staande, is dus hoogstwaarschijnlijk te zoeken in de overweging, dat de uitgeleverde aan eene te harde bestraffing zou zijn blootgesteld en dat de buitenlandsche rechter niet met de

---

1) Billot: Traité de l'extradition 104.

noodige onbevangenheid en onpartijdigheid zou oordeelen. Brocher zegt in zijn rapport over de uitlevering, dat er in het strafgeding gegronde vrees bestaat voor opzettelijke vermenging der beide deelen [1]); dit is ook het hoofdargument, dat meestal dient om de niet-uitlevering bij complexe misdrijven te verdedigen. Zij, die deze leer voorstaan, meenen ook met eenige zekerheid te kunnen vooronderstellen, dat het commune delict het middel is geweest *tot* of het gevolg *van* het politiek misdrijf, en dat het commune delict zonder staatkundige doeleinden niet zou zijn geschied. De politieke zijde beschouwen zij als van overwegend belang, te meer daar men bij het wikken en wegen der beide deelen weder op de moeilijkheid stuit om de juiste grenzen, het juiste begrip en de eigenaardige kenmerken van politieke delicten te bepalen; en inderdaad, de praktijk is genoemden weg ook ingeslagen, de staten wantrouwen elkaar en weigeren meestal de uitlevering van personen, die zich buitenslands aan zoogenaamde complexe misdaden hebben schuldig gemaakt.

Wanneer alleen de staat in een zijner politieke organen of instellingen getroffen wordt, wanneer de bestraffing alleen geschiedt in het belang eener locale politieke rechtsorde, is het feit voorzeker van staatkundigen aard; zelfs in een burgeroorlog — en in een goed georganiseerden burgeroorlog erkent het oorlogsrecht de partijen ook als oorlogspartijen — zal de strijd van man tegen man, het dooden of verwonden, niet als een commun delict

---

1) Charles Brocher: Rapport sur l'extradition. (Session de l'institut à Bruxelles 1879.)

worden beschouwd, wanneer de partijen zich tenminste houden binnen de perken der ook bij oproer of overgave geldende regelen. Maar wanneer er in een burgeroorlog daden gepleegd worden, die zelfs de opstandelingen zouden moeten verbieden en bestraffen, als niet behoorende tot de geoorloofde middelen bij het plegen van geweld, dan behooren deze niet meer tot den politieken strijd. Ofschoon sluipmoord van politieke personen, brandstichting, plundering, vergiftiging, besmetting kunnen voortspruiten uit politieke haat en politieke wraakzucht, ofschoon de denkbeelden die zulke misdrijven voortbrachten, aan den politieken haard kunnen zijn gekoesterd en uitgebroed, en ofschoon zonder twijfel het politieke doel tot het gemeene misdrijf geleid heeft, toch mogen zij niet met politieke delicten worden vereenzelvigd. Met het in een binnenlandschen strijd beoogde doel mag geen vreemde staat zich inlaten, daar iedere staat recht heeft op individueele vrijheid en zelfstandige ontwikkeling; maar misdaden in dien strijd gepleegd, als brandstichting en plundering, zijn misdaden altijd en overal, gevaarlijk en schadelijk voor iederen staat, noodlottig voor iedere maatschappij en dus ook voor *de* maatschappij.

Staatkundige doeleinden en beweegredenen kunnen gewone misdrijven tot staatkundige misdrijven *noch* verheffen *noch* verlagen. Wij gevoelen sympathie voor Charlotte Corday en afschuw voor Jean Jauregui; de eerste bezielde een edel streven om haar land te bevrijden, ofschoon ook persoonlijke afkeer en wraak haar tot den moord aanzetteden, de ander werd door politiek fanatismus maar ook door hebzucht aangedreven; maar bij beiden moet de aard van het misdrijf prevaleeren en de gewone misdaad

den doorslag geven. De misdadiger moge alleen politieke doeleinden beoogen, zooals Orsini [1]) toen hij zijne bommen plaatste; hem mogen bovendien heb- en roofzucht aansporen tot het plegen van wandaden, zooals wij die bij de brandstichting der Commune hebben beleefd, bij beide feiten is misdreven tegen de geheele maatschappij, waarvan iedere staat een onderdeel uitmaakt; ieder deel moet dus medewerken om te weren wat het geheel schaadt; gastvrijheid mag aan dergelijke misdadigers niet worden verleend.

Was de brandstichting der Commune, was de moord der generaals Lecomte en Thomas een staatkundig misdrijf, omdat zij ten uitvoer zijn gebracht om, wat men communisme noemde, te doen zegevieren? Néén, brandstichting en moord blijven altijd commune delicten, geen verband van omstandigheden kan daaraan eene andere kleur geven, de beweegreden en de middelen kunnen het doel wel bepalen, maar nooit rechtvaardigen. In het analyseeren van complexe misdrijven stond men te Rome reeds op een zuiverder standpunt; daar heeft men

---

1) Orsini's aanslag heeft niet alleen uit politieke beweegredenen plaats gehad, hij heeft ook, volgens sommigen, politieke gevolgen gehad. Orsini was een in Engeland en Frankrijk welbekend verbannen politiek agitator, die zich veel moeite gaf om interventie der staten ten behoeve der nog aan Oostenrijk's juk onderworpen provincies te verkrijgen; Engeland had duidelijk te kennen gegeven er zich niet mede te willen inlaten en toen nu Napoleon in 1858 het hof te Osborne bezocht, meende Orsini door dit bezoek gelijke gevoelens en even weinig gezindheid voor Italië aan den keizer te moeten toeschrijven. Zijn hartstocht zette hem nu aan om Napoleon, die volgens hem de bevrijding van zijn land in den weg stond, te vermoorden.

Spoedig daarop snelde Napoleon het Italiaansche volk, in den strijd voor zijne eenheid en onafhankelijkheid, te hulp.

(Uit de „Memoirs of the Prince Consort.")

er nooit aan gedacht om de plannen en complotten van Catilina c. s. met de bestempeling van sociale hervorming te vergoêlijken. Der Fransche Commune is die eeretitel dikwijls te beurt gevallen.

De intentie van den misdadiger te beoordeelen ligt buiten ons vermogen, maar ook buiten onze bevoegdheid; de staatkundige beweegredenen kan de regeering, aan wie de uitlevering gevraagd wordt, niet beoordeelen en de regeering die de uitlevering vraagt, zal ze niet willen opgeven; zelfs indien de beide regeeringen er toe bereid waren, dan zou er nog geen aanleiding tot straffeloosheid zijn en zou men zich bovendien aan de verdediging van de Machiavellistische stelling schuldig maken, dat het doel de middelen heiligt.

Wanneer in de schennis van het recht van een bijzonderen staat tevens opgesloten ligt de schennis van het gemeene recht, dan moeten de staten uitleveren; want de schennis van het gemeene recht onderscheidt juist de complexe misdrijven van de zuiver staatkundige die alleen de politieke instellingen van een bijzonderen staat benadeelen [1]).

Met het oog op dergelijke in burgeroorlogen voorkomende misdrijven wil de Heer Coninck Liefsting in alle tractaten eene clausule opnemen van den volgenden inhoud: *Er zal geen uitlevering worden toegestaan voor misdrijven*

---

1) Persuadez-vous bien que l'exaltation des passions politiques, qui peut être dangereuse et qui doit par conséquent être réprimée, ne sera néanmoins jamais confondue dans le jugement moral des hommes avec des actes honteux en *eux-mêmes*, quoique commis dans un but politique, tels que le sont toujours l'assassinat, le vol, la spoliation.

Discours de Benjamin Constant à la Chambre des Députés le 12 Mars 1827.)

tegen personen, eigendom of Staat, indien deze gepleegd zijn, in eenen binnenlandschen strijd of burgeroorlog en wanneer zij wettig zouden kunnen zijn, indien de partij van hem die ze beging, in haar recht ware [1]). Men moet zich van alle appreciatie ten aanzien van het verzet of oproer zelf onthouden, maar niet ten aanzien van de in zulk verzet gepleegde misdaden; alle daden die door het oorlogsrecht gebillijkt zijn vallen buiten de uitlevering, alle andere, waar en door wie ook gepleegd, moeten als gemeene misdrijven worden beschouwd [2]).

Het blijft eene dwaling om in commune delicten, wanneer zij gepleegd zijn in eene revolutie of met een staatkundig doel, politieke misdrijven te zien; regeeringloosheid, verwarring en oproer bieden ruimschoots gelegenheid tot het volvoeren van misdaden, die men om zoo te zeggen in een politiek pak kan steken; men moet evenwel niet vragen met welk doel, uit kracht van welke overtuiging, maar van welken *aard* is het misdrijf, is het van crimineel gehalte, behoort het tot de delicta communia? zoo ja, dan mogen geen politieke overwegingen iets van dat absoluut onzedelijke verminderen. Men moet geen vat

---

1) Coninck Liefsting: Mémoire sur l'extradition 1875.

2) La société doit se sentir humiliée et blessée de ces actes extravagants: c'est à elle de leur infliger le châtiment de l'opinion. On lui demande ses applaudissements pour de sanglantes folies; qu'elle réponde par son exécration et son mépris. Faveur et sympathie pour les nobles efforts, pour le travail, pour le talent; secours des gouvernements à la pauvreté laborieuse qui veut s'élever au bien-être et à la réputation par d'honorables labeurs; indulgence et mansuétude intelligente pour les passions sincères, si ardentes qu'elles soient, tant qu'elles restent généreuses. Mais anathème de mépris, excommunication générale et sociale, sur l'infamante absurdité du crime politique.

Lerminier: des crimes politiques 10.

geven aan de stelling, dat de gemeene misdaden als straffeloos moeten worden beschouwd, omdat zij onder de categorie van politieke misdrijven behooren; neen, het is een cosmopolitische eisch deze overal te onderdrukken en het volkenrecht, dat het algemeen belang ten grondslag heeft, eischt terzijdestelling van zulke qualificatiën die de samenwerking van den strijd tegen *l'ubiquité du mal* in den weg staan; dat samenwerken is zelfs verplichtend wanneer het de bereiking geldt van doeleinden die de krachten van enkele staten te boven gaan, en dit is hier het geval, het kwaad vertoont zich ook hier in allerlei vormen, onafhankelijk van plaats en tijd. De bovengenoemde Engelsche staatscommissie zegt zeer terecht: burgeroorlog en oproer geschieden in het openbaar, het is een open strijd tusschen twee staatkundige partijen, waarvan de uitslag door de omstandigheden zal worden gebillijkt of veroordeeld; maar brandstichting, vergiftiging, moord en iedere andere *revolting crime* zijn misdaden, die geen verontschuldiging gedoogen door het politieke doel, dat er toe leidt. Prof. Martens zegt in zijnen brief: de Staten zijn op juridische en moreele gronden verplicht de uitlevering om zuiver staatkundige misdrijven te weigeren, maar die voor misdaden in politieke woelingen of met politieke bedoelingen gepleegd, toe te staan [1]).

Het in 1880 te Oxford vergaderde *Institut de Droit International* nam het volgende artikel over de uitlevering wegens complexe misdrijven aan: *les faits qui réunissent*

---

1) Prof. v. Martens: Brief uit Baden-Baden 1879

tous les caractères de crimes de droit commun, assassinats, vols, incendie ne doivent pas être exceptés de l'extradition à raison seulement de l'intention politique de leurs auteurs; pour apprécier les faits commis au cours d'une rébellion politique ou d'une guerre civile, il faut se demander s'ils seraient ou non excusés par les usages de la guerre. Wij zien dat het Institut ongeveer van hetzelfde gevoelen was als de Heer Coninck Liefsting. Voor gruwelen als die te Parijs bedreven moet, afgescheiden van de vraag of die met een politiek doel gepleegd zijn of niet, uitlevering geschieden. Zij, die het er op toeleggen de maatschappij met zulke wapenen te bestrijden, hebben geen recht op den vrijbrief, dien de staten aan politieke uitgewekenen in den vorm van asyl uitreiken.

Met een klaar bewustzijn van gemeenschappelijke belangen en verplichtingen, hetzij binnen, hetzij buiten de spheer van dwingend recht, moeten alle staten in hun eigen belang iederen misdadigen aanslag op personen, iedere schennis van eigendom, met staatkundige bedoelingen gepleegd, te keer gaan; de straffeloosheid, die er anders uit moet volgen, zou in strijd zijn met het recht, zij zou alle waarborgen voor veiligheid en zekerheid te niet doen.

In de tractaten, waar hetzelfde beding van niet-vervolging voor zuiver-staatkundige en complexe misdrijven gemaakt is, heeft men laatstgenoémde ten aanzien der uitlevering op ééne lijn geplaatst met eerstgenoemde. Naar onze meening moeten die gemengde misdrijven niet alleen niet met de politieke op ééne lijn worden geplaatst, maar veeleer, zonder uitzondering, met gemeene misdrijven worden gelijk gesteld. Uitzonderingen, voor zoover

deze door de in het oorlogsrecht erkende regelen niet worden gerechtvaardigd, behooren derhalve in geen tractaten te worden erkend. In welken vorm wij eene daartoe strekkende bepaling aan de bestaande uitleveringsverdragen zouden willen toevoegen, zullen wij later zien.

IV.

COMPLEXE MISDRIJVEN IN DEN VORM VAN AANSLAGEN OP HET HOOFD VAN DEN STAAT.

Volgens de philosophen der oudheid en vooral volgens de Grieken was tyrannenmoord geene misdaad maar eene weldaad; volgens hen was de onderdrukking en miskenning van de natuurlijke vrijheid der burgers een veel grooter misdrijf dan moord door een van dezen gepleegd om zich van den tyran te ontdoen; de moord van Hippias en Hipparchus door Harmodius en Aristogiton werd door dichters als een roemrijk feit bezongen.

Anders was het met den moord van Caesar gesteld, en merkwaardig zijn Napoleons woorden over deze gebeurtenis: [1]) *Brutus assimila César à ces obscurs tyrans du Péloponèse qui, à la faveur de quelques intrigues, usurpèrent l'autorité de la ville; Brutus ne voulut pas voir que l'autorité de César était légitime, parce qu'elle était l'effet de l'opinion et de la volonté du peuple.* Deze woorden van Napoleon zijn wel eenigszins partijdig, omdat hij zelf steeds getracht heeft Caesar na te volgen, maar zij

1) Napoléon: Précis des guerre de César 218.

stellen het onderscheid tusschen deze twee politieke moorden der oudheid toch duidelijk in het licht [1]).

Hoewel wij bij vele schrijvers sympathie vinden voor mannen als Harmodius, Moeros, Brutus en Catilina, spreekt het toch van zelf dat dezulken steeds met de zwaarste straffen gestraft werden; evenzoo vinden wij in de middeleeuwen, nergens consideratie of verschooning voor degenen, die zich gewelddadig tegen een hoofd van Kerk of Staat hadden verzet. De Jesuiten hebben den koningsmoord weder aangeprezen en brachten daardoor tevens hulde aan de volkssouvereiniteit behoudens oppertoezicht van den Paus; een hunner Mariana brengt zelfs hulde aan Jacques Clément wegens den sluipmoord op Hendrik III van Frankrijk [2]). Zonder vorstenmoord bepaald aan te prijzen, blijven de meeningen omtrent het karakter van vorstenmoord in de latere eeuwen toch nog uiteenloopend; Milton rechtvaardigt den politieken moord van Karel I tegenover Salmasius die hem onvoorwaardelijk vervloekt; beiden echter baseeren hunne stellingen op aanhalingen uit de Heilige Schrift [3]).

Camille Desmoulins schrijft aan zijn zoon, eenige dagen voor het uitspreken van het doodvonnis van Lodewijk XVI: *Mon fils vous pouvez encore vous immortaliser, mais vous n'avez plus qu'un moment, récusez-vous pour le jugement du roi.* Het gevoel van afschuw voor vor-

---

1) Bij *Madame de Staël*, Considérations sur la Révolution Francaise. II. 327, lezen wij, hoe Napoleon den dood van den Hertog van Enghien wilde rechtvaardigen; hij zeide: *la raison d'état a remplacé chez les modernes le fatalisme des anciens*

2) Mariana: Rege et regis institutione 1602.

3) Salmasius: Apologia. Milton: The iconoclast.

stenmoord, al was deze ook in den vorm eener wettige terechtstelling gekleed, was bij allen, wier namen aan de schrikkelijkste dagen der revolutie onafscheidelijk verbonden blijven, niet geheel gesmoord.

In onze dagen prevaleert de vraag: is vorstenmoord politiek misdrijf? De beantwoording dier vraag heeft meer invloed op de gevolgen, die uit de qualificatie voortvloeien, dan op de qualificatie zelve.

Is vorstenmoord politiek misdrijf? Vóór 1856 was deze vraag nog onopgelost; de Belgische wet van dat jaar heeft haar 't eerst ontkennend beantwoord. Ongetwijfeld is het eene complexe misdaad, daar de daad gericht is tegen een physieken persoon, maar tevens ook tegen het hoogste politieke of staatsgezag waarvan die persoon de drager is. Volgens hen, die in den vorst de personificatie aller staatkundige en maatschappelijke belangen zien, is de gemeene misdaad van moord hier slechts bijzaak en is aanslag tegen het leven van den vorst, als zijnde gericht tegen den representant des staatspersoons, altijd politiek misdrijf; volgens anderen is het individu hoofdzaak, afgezien zelfs van de onwederlegbare stelling, dat voor het representeeren des staatspersoons een physieke persoon eerste vereischte is, en dat deze physieke persoon even veel recht en belang heeft in de bescherming van zijn leven als al zijne medemenschen op aarde. Naar gelang nu de wetten van een staat vorstenmoord als staatkundig of gemeen misdrijf beschouwen, zal men de uitlevering, na deze aan de nieuwere beginselen getoetst te hebben, weigeren of toestaan [1]).

1) Zie Hoofdst. IIa.

De al te ruime opvatting van het beginsel om geen uitlevering voor politieke delicten toe te staan gaf aanleiding tot groote moeilijkheden, èn omdat men van die politieke delicten geen afgesloten lijst kon maken, èn omdat de complexe misdrijven met de zuiver politieke dikwijls verwisseld werden. Voordat echter eenige bepaling omtrent vorstenmoord in de internationale verdragen voorkomt, vinden wij reeds voorbeelden van uitlevering van *régicides;* zoo werd Bardou, medeplichtige in het Fieschi-complot, door Pruisen in 1815 uitgeleverd en in 1848 de moordenaars van den Hertog van Lichtenstein door de Fransche regeering.

Het eerst, zeiden wij, maakte eene Belgische wet, naar aanleiding van den aanslag van Célestin Jacquin, eene formeele uitzondering op het nog nieuwe beginsel, door vast te stellen dat aanslag op het Hoofd van den Staat geen politiek misdrijf is. [1]) — De tegenstanders van het voor de beide Kamers aangenomen wetsontwerp meenden, dat aan groote willekeur de deur weder zou worden opengesteld en dat de afgeschafte politieke uitlevering langzamerhand weder zou binnensluipen; de memorie van toelichting, die het ontwerp begeleidde, zette daarentegen het beoogde doel helder uiteen: het leven van den vreemden vorst moet beschermd worden evenals het leven van iederen vreemdeling, zonder onderscheid van rang of stand, niet meer maar ook niet minder; door meer te doen zou men vorstenmoord tot staatkundig misdrijf verheffen en daardoor toestaan wat wij in beginsel

---

1) Zie Belg. Wet van 1856.

onvoorwaardelijk verwerpen, namelijk de politieke uitlevering; maar door minder te doen zouden wij den vreemden vorst buiten het gemeene recht sluiten en de onrechtvaardigheid op den troon zetten. [1])

In Frankrijk, waar de regeering door hare houding zeker niet weinig bijgedragen had tot het tot stand komen dezer wet, (Holtzendorff meent zelfs dat zij *niet* uit vrije overtuiging is gemaakt) talmde men niet om het artikel in het tractaat met België intesluiten. In 1871 heeft de Republiek deze erfenis van het Keizerrijk gereedelijk aanvaard: opmerkelijk verschijnsel onder de Republiek, die zich steeds zoo beijvert om alles op den index te plaatsen wat maar eenigszins eene monarchale tint heeft, hoe goed het overigens ook wezen moge.

Nederland, Beieren, Chili, Zweden en Noorwegen volgden spoedig België's voorbeeld en namen dergelijke artikelen in hunne tractaten op; Zwitserland, Engeland en Italië onthielden zich van die bijvoeging. *Italië* zeide, dat, volgens zijne strafwetten, aanslag tegen het hoofd van den staat altijd staatsmisdaad en dus ook politiek delict was; in tractaten kon en mocht hiervan niet worden afgeweken. *Zwitserland* behield zich voor, ieder voorkomend geval speciaal en zelfstandig te beoordeelen omdat, wegens zijn republikeinschen regeeringsvorm, van reciprociteit geen sprake kon zijn; letterlijke reciprociteit kon er niet

---

1) Het artikel komt voor in de tractaten: Frankrijk-Nederland 1862. België-Nederland 1862. België-Duitschland 1874. Frankrijk-Beieren 1869. Frankrijk-Chili 1860. Nederland-Rusland 1869. België-Oostenrijk 1857. Oostenrijk-Rusland 1874. In het Fransch-Chileensche tractaat wordt alleen gesproken van *chef du gouvernement* en van *héritier de la couronne de France.*

bestaan tusschen twee zoo verschillende regeerstelsels, dit was volkomen waar; maar de in eene republiek aan het hoofd staande president is toch even nauw aan 't volk verbonden en representeert evenzeer den staat naar buiten als de constitutioneele monarch! Wanneer de lage ligging van Holland speciale reglementen en wetten vereischt tot het in stand houden en beveiligen zijner dijken, mogen dan de hooger gelegen staten a priori hunne medewerking onthouden, omdat het gevaar hen niet bedreigt? In 1879 heeft Zwitserland een aanzoek der Russische kanselarij afgewezen om het asylrecht te beperken voor de medeplichtigen aan de moordaanslagen op den Czaar; in 1868 nam de Zwitsersche regeering eveneens eene afwijzende beschikking op het verzoek van Napoleon III om vorstenmoord als commun delict te beschouwen.

In *Engeland* keurde men zelfs de uitlevering van Orsini's medeplichtigen af, ofschoon, bij de door dezen gepleegde misdaad, ook een twintigtal burgers het leven verloren. Vorstenmoord is in Engeland steeds als politiek misdrijf beschouwd en daarom heeft men zich daar altijd tegen de uitlevering deswege verzet. [1])

Rusland heeft er daarentegen steeds heftig voor gestreden, zoowel vroeger als later ten tijde der uitleverings-quaestie van Hartman; deze gebeurtenis bracht de gemoederen overal in beweging, en stelde pers en diplomatie weder in de gelegenheid, om breedvoerig en

---

1) Onder Eduard III komt reeds eene wettelijke omschrijving van *high treason* voor. Het dreigen zonder afschieten der vuurwapenen noemt men in Engeland *high misdemeanor*.

grondig te onderzoeken, of vorstenmoord gelijk gesteld moest worden met moord op een particulier persoon. Praktisch werd de zaak echter niet opgelost, de Fransche regeering heeft den knoop niet doorgehakt, maar al had zij dit, het zou natuurlijk slechts de oplossing van één geval geweest zijn; het Fransche gouvernement verklaarde, om welke redenen dan ook, de schuld en de identiteit van Hartman voor onbewezen, zoodat een onderzoek naar den aard van het misdrijf niet meer noodig was; de procedure werd in haar begin reeds gestuit, omdat het corpus delicti ontbrak; eene eigenlijke volkenrechtelijke quaestie is het dus nooit geworden.

Prof. Martens en anderen houden vol, dat de identiteit en de schuld van Hartman, voor zoover een voorloopig onderzoek dit gedoogt, volkomen bewezen was en dat Hartman dit zelf later getuigd had, daar hij er zich op beroemde dat hem alleen de eer van den aanslag te Moscou toekwam. Ofschoon de Russische regeering zich verbond om Hartman voor de gewone rechtbank en alleen wegens poging tot moord te doen terechtstaan, terwijl dan het maximum der straf levenslange dwangarbeid was, heeft het politiek motief hier een groote rol gespeeld; Prof. Martens toont verder aan, dat Frankrijks handelwijze in strijd was met de door de circulaire van Dufaure in 1875 vastgestelde wijze van procedeeren. [1]) De Fransche regeering, hetzij omdat zij geen beslissing aandurfde, hetzij dat zij min of meer sympathieke gevoelens koesterde voor hetgeen zij politieke misdadigers

---

1) Revue de Droit International. 1881. N° 1.

geliefde te noemen, leverde een duidelijk bewijs dat in het uitleveringsrecht en in het bijzonder bij de complexe misdaden nog weinig overeenstemming bestaat.

Den 1sten April 1881 stelde Windhorst in den Rijksdag eene motie voor om den Rijkskanselier uit te noodigen eene internationale conferentie te beleggen, waar de groote mogendheden zich tot gelijke maatregelen tegenover hunne *onderdanen* en tegenover *vreemdelingen*, van aanslagen op het Hoofd van den Staat beschuldigd, zouden verbinden; de motie werd met bijna algemeene stemmen aangenomen en Bismarck, aan wien Rusland vooral de leiding gaarne opgedragen zag, vond daarin genoeg steun om zich tot de mogendheden te richten; zijn voorstel omtrent die conferentie kon evenwel geen bijval vinden: Frankrijk weigerde, Engeland weigerde, Oostenrijk en Italië weigerden, en zoo kwam het Russisch-Duitsche plan niet tot uitvoering.

Van waar deze gezamenlijke weigering? was het afkeer van zoogenaamde Heilige Allianties, of kenden de genoemde regeeringen aan vorstenmoord een geheel politiek karakter toe? Wij gelooven dat Rusland zelf, als indirect voorsteller, het groote struikelblok was; men meende de schandelijke tekortkomingen zijner slechte politie niet aldus te moeten dekken; men had onbepaald wantrouwen in zijne ellendige rechtspraak, uitgeoefend door afhankelijke ambtenaren en door rechtbanken ad hoc; in één woord men meende ten koste van Rusland, dat zelf zoo zeer te kort schoot in zijne staatkunde en strafwetten, zijne eigen vrijheden niet te mogen besnoeien. De nog bijna despotische macht van den geheiligden persoon des

Czaren, de slechte administratie en justitie, de bijna totale ontkenning van staatkundige vrijheid, ziedaar wat voorzeker zwaar heeft gewogen om de uitleveringsconferentie, waarvan Rusland voor ¾ de vruchten zou geplukt hebben, te doen mislukken. Wel zag men in het nihilisme, welks bestrijding Rusland grootendeels op het oog had, ongetwijfeld een vernielend, afschuwelijk terrorisme; maar niemand kon de oogen geheel sluiten voor de autocratie die het bestreed en voor de opvolgende dictators, wier willekeurige handelingen zoo weinig vertrouwen inboezemen.

Dit verzwegen motief bevatte veel waarheid; maar toch, het nihilisme moge in zijn wording en wezen eene verklaarbare beweging zijn tegen eene al te groote beperking van politieke rechten, in zijne uitwendige daden en handelingen zien wij een strijd op leven en dood tegen de beschaving en tegen het geheele menschelijke geslacht. Wanneer wij in eene te Königsberg geconfisceerde proclamatie lezen: *vermoordt eerst degenen, die voor onze zaak het meest te vreezen zijn en hare ontwikkeling het meest in den weg staan; vermoordt ze heimelijk, want wij moeten der regeering schrik aanjagen door hare kundigste ambtenaren onschadelijk te maken*, dan zijn dit toch geen uitingen van een politieken strijd meer, maar wel doodende uitwasemingen van een gifboom, voor welks diepslaande wortelen de andere staten hunne grenzen wel mogen sluiten.

In het nihilisme ligt misschien iets specifiek Russisch; zijne beginselen rusten wellicht op redelijke motieven, desniettemin blijft zelfs die moord, welke de zegepraal der edelste doeleinden najaagt, overal en altijd moord, een gemeenschappelijke vijand, een internationaal kwaad,

tot welks bestrijding ook Bluntschli slechts internationale wapenen in staat acht.

Niettemin zijn in sommige gevallen de tegen de wreedheid, absolutisme en despotisme gerichte aanslagen volkomen verklaarbaar; wanneer een gekroonde moordenaar als Richard III van Engeland of als Philips II van Spanje, zelf onder dolksteken gevallen was, wat zouden wij dan wel niet gevoelen voor hem, die zijn vaderland van zulke onmenschen had willen verlossen? Zeker zou menigeen ruimer ademhalen, als hij aan het einde van de geschiedenis zulker regeeringen deze ontknooping had mogen lezen; maar onze sympathie, onze persoonlijke of politieke hartstochten, kunnen den moordenaar nimmer vrijspreken; politieke beweegredenen zijn nooit eene verontschuldiging. Men beschouwe den vorstenmoordenaar als iemand die zijn leven veil heeft voor de overwinning zijner politieke beginselen, men huldige en belijde zelf die beginselen, men hebbe van het slachtoffer even grooten afkeer als de moordenaar zelf, dat is volkomen geoorloofd; maar moord blijft moord, eene daad strijdig met de natuur van den mensch, en zeker in een harer afschuwelijkste vormen. Het strenge begrip van recht gedoogt hier geen gradatie.

De aanslagen tegen het Hoofd van den Staat hebben lang het voorkomen gehad van gericht te zijn geweest tegen onbeperkte alleenheerschers, tegen geweldenaars, die krachtens de heerschappij van het zwaard regeeren, met terzijdestelling, zoo niet verkrachting van de rechten der burgers; in meer of mindere mate, wanneer wij het kerkelijk fanatisme er nog bijvoegen, schenen aan de meeste aanslagen deze beweegredenen ten grondslag te liggen; men denke aan Hendrik III en Hendrik IV van

Frankrijk, aan Guy Fawkes in Engeland en aan Gustaaf III in Zweden. [1])

De aanslagen van den tegenwoordigen tijd verschillen, in middelen en in objecten hemelsbreed van die van vroegere dagen; de verbeterde vèrdragende wapenen, helsche machines enz. hebben de kans van slagen en de kans van ontvluchten vergroot; zelfs zonder op de plaats des onheils aanwezig te zijn, bewerkstelligt men de vreeselijkste ontploffingen en de nieuwere vervoermiddelen brengen ons in den kortst mogelijken tijd over de grenzen; dit alles is in het voordeel van den moordenaar en versterkt hem in zijn voornemen.

Wat nu het mikpunt aangaat, ook dit is van geheel anderen aard; de herhaalde met goeden of slechten uitslag bekroonde moordaanslagen op vorsten, die in de meest constitutioneele landen van Europa regeeren, als Engeland en Italië, de aanslag op den President der Vereenigde Staten, die zijn gezag niet uitsluitend aan de constitutie maar direct aan den wil van het volk ontleent, leveren het bewijs dat het kwaad dieper schuilt. [2])

Dit zijn toch geen staten, die door vorstelijk absolutisme van de maatschappij vervreemd zijn; hier is het toch niet meer eene gewelddadige uiting van een onderdrukt en aan banden geketend volk, geen gegronde verbittering tegen een verouderd en verdorven wanbestuur,

---

1) Hoe men over den politieken moord van Karel I dacht zagen wij reeds.

Met den politieken moord van Lodewijk XVI beoogde men uitsluitend den kroondrager te treffen. Robespierre zegt: *C'est un crime de régner, Louis ne peut être jugé, il est déjà condamné, ou la république n'est pas absoute.*

2) Zie over de aanslagen op Koningin Victoria, *Justin Mc Carthy*: A history of our own times. I. 121.

geen laatste stuiptrekking van eene miskende en in *struggle for life* gesmoorde vrijheid; neen, de gronden liggen elders. Hoewel vorstenmoordenaars geenszins altijd de handlangers van revolutionaire, socialistische of nihilistische comités zijn, toch is het woelen dier revolutie hun niet geheel vreemd; de revolutionaire ideën, dat heillooze streven om den staat aan de maatschappij te onderwerpen, hebben zich bij poging tot vorstenmoord herhaaldelijk geopenbaard. De maatschappij, de samenleving in hare stoffelijke en geestelijke vormen is de bodem waaruit alle staten ontstaan, waarop zij allen rusten; wordt die maatschappij willekeurig of onwillekeurig aan het wankelen gebracht, willekeurig door hen, die haar willen vernietigen, onwillekeurig door hen, die haar gewicht overdrijven, dan bestaat er een gemeenschappelijk gevaar, dan geldt het hier niet de Fransche, de Engelsche, de Nederlandsche maatschappij, maar *de* maatschappij, de samenleving in haren onbeperksten omvang. De maatschappij is de basis aller staten, maar zij blijft den Staat onderworpen, hierop moeten alle staten toezien.

Overal vermeerderen de gevaren, die den troon omringen; van een veiligen troon kan haast geen sprake meer zijn, en wij verwonderen ons niet als wij hen, die door geboorte geroepen zijn eens de kroon te dragen, met de woorden eener koningsdochter, die door haar huwelijk met een edelman eenigszins van de traditiën maar daarentegen ook geheel van de gevaren van het oude Welfenhuis heeft afgezien, hooren instemmen: *voor vorsten is het een geluk dat er ook Republieken bestaan, omdat zij daar vertoevende, het hoofd nog eens rustig kunnen nederleggen.* Toen de dochter van den onttroonden Koning

George van Hannover dit zeide, heeft zij zeker niet kunnen voorzien dat politiek fanatismus den mensch ook nog kon aanzetten om den man van het volk, den president der Amerikaansche Republiek het leven te benemen.

Al heeft nu, zooals wij straks zeiden, het hoofd van den staat als *mensch* reeds gelijk recht op de bescherming van zijn leven, toch meenen wij hier de gelegenheid niet voorbij te mogen laten gaan om nog eens den nadruk te leggen op zijne *individueele persoonlijkheid als Vorst*, welke in den constitutioneelen staat ook van overwegend belang is. [1])

De vorst als drager van het onafhankelijke en ondeelbare staatsgezag regeert ook zelfstandig, en het gezag dat door hem wordt uitgeoefend is juist geplaatst daar, waar zij, die belang hebben er zich meester van te maken, het niet kunnen bereiken. De vorst is geen uitvoerend ambtenaar ten dienste van een regeerend parlementarisme; uitvoering is een secundair begrip, dat niet overeenkomt met de zelfstandigheid der regeering; de vorst is geen kegeljongen, zegt Stahl, die den uitslag der kegelende partijen uitroept, maar hij is de drager der regeeringsmacht en beschikt over alle middelen waarmede het staatsdoel wordt bereikt. [2]) Hij is geen *„homme de*

---

1) C'est d'abord une étrange manière de ramener les rois au culte d'une égalité fraternelle, que de les mettre eux-mêmes hors de l'humanité. Vous frémissez à l'idée de frapper l'homme obscur qui vous coudoie dans les flots de la foule, mais vous irez à votre fantaisie vous ruer sur le chef de l'état; et parce qu'il est roi, il ne sera plus pour vous un homme? Inepte et affreuse contradition!

Lerminier.

2) Op eene andere plaats, zegt Stahl, de koning is, volgens sommigen, dan gelijk aan den bal, op den windwijzer der torenspits, die *zoo hoog* staat dat niemand er zich om bekreunt.

paille", maar wel de rechthebbende op het staatsgezag; hij heeft een eigen wil, onmisbaar voor een krachtig constitutioneel koningschap en juist door die betrekkelijk groote onafhankelijkheid is hij in de mogelijkheid veel goeds, veel heilzaams tot stand te brengen; ook daarom moet men zijn persoon met bijzondere waarborgen en bescherming omringen. Het zwaartepunt in den staat rust bij den Koning, zijn persoon is bij uitnemendheid staatspersoon, zijn wil is staatswil en onder zekere beperkingen der constitutie volkomen vrij; zijne macht is een alles concentreerend gezag, geen agregaat maar één en volledig, met handhaving echter der overige staatsorganen en der individueele vrijheid. De Koning is het centrum en alle macht gaat van het centrum naar de peripherie.

De aanslagen gericht tegen dezen tastbaren drager van het staatsgezag zijn nu ook gericht tegen het staatsgezag zelf, d. i. tegen dat hoogste gezag, hetwelk zich overal bevindt, waar maar een politiek georganiseerde volkspersoon aanwezig is. De staat, in den zin van organisme, is noodig in elke maatschappij, overal waar eene zoodanige samenleving zich boven het dierlijke, het materieele heeft verheven; overal waar zulk een organisme uit den gemeenschappelijken geest van het volk voortgevloeid is, treedt ook de staat te voorschijn; in dien zin is de staat geen locale instelling, maar eene voor de samenleving overal onmisbare inrichting. De abstracte staat, de staatspersoon is het hoogste gezag en de eigenlijke souverein; de representant is de drager, qua talis mag deze met het staatsgezag worden vereenzelvigd en dus ook de aanslagen tegen dien drager met die tegen het hoogste gezag. Misdadig en in strijd met het

wezen van die fundamenteele samenleving zijn de moordaanslagen tegen dat gezag, op welke wijze dat ook worde gepersonifieerd; die drager is zoowel Lodewijk XIV met zijn alles omvattend *l'état c'est moi* als de Amerikaansche president met zijn weinig beteekenend recht van *veto*; die drager is de Engelsche *King in Parliament* maar ook onze constitutioneele monarch; zij allen verpersoonlijken den staat en zijn gezag, zoowel naar binnen als naar buiten.

Zoo zien wij, dat bij die moordaanslagen, èn de mensch, èn de vorst, èn de Staat zelf getroffen wordt.

Keeren wij tot meer concrete toestanden terug.

Wanneer kerkijver en politieke partijzucht iemand bezielen en tot moord drijven, dan is zulke dweepzucht zeker niet gelijk te stellen met eigenbaat en geldzucht; moord om vuig gewin is afschuwelijker dan moord om godsdiensthaat of politieke overwegingen gepleegd, maar met dat al blijft moord moord en die tot zulk een misdaad komt, om welke reden ook, toont dat de misdadige drift in zijn gemoed niet opgewogen wordt door hartstocht van edeler aard. Honderden misschien hebben evenals Nobiling den lust gevoeld Keizer Wilhelm te vermoorden of evenals Hartman het besluit van het Nihilisten-comité ten uitvoer te brengen, maar bij die velen heeft de afschuw van moord, zoo niet de vrees voor straf, dien lust overmeesterd; zij hebben het misdadige der daad niet voorbijgezien. Of de talrijke vorstenmoordenaars deze eigenschappen gemist hebben, dan of het politiek fanatismus die stem der waarschuwing heeft gesmoord, het doet tot de zaak zelve niets af; het absoluut onzedelijke van den moord kan door geen sluier

worden bedekt; het doel kan de middelen niet heiligen. [1]) Zoolang het politiek delict zich niet vermengt met en onbesmet blijft van de aanraking met een gemeene misdaad, blijft het van zuiver politieken aard, maar zoodra de ontwerper tot het bereiken zijner doeleinden voor moord niet is teruggedeinsd, verdwijnen alle conventioneele grenzen, alle staatkundige gedaanten, de despotie zoowel als de democratie, en treedt Justitia geblinddoekt binnen met hare beide attributen, de schaal der gerechtigheid en het zwaard.

De Heer Teichman meent dat, daar in alle landen, zelfs in de autocratie het Hoofd van den Staat publiek persoon is, vorstenmoord nooit gelijk te stellen is met moord op een particulier persoon. Hoogverraad, zegt hij, bestaat in aanslag op het gevestigd gezag, en in aanslag tegen den physieken persoon van den vorst in zijne qualiteit van souverein; het is juist het politieke karakter van den vorst, dat hoogverraad doet ontstaan en dat tevens de straf der uitgeleverden zal verzwaren, en toch, zoo vervolgt hij, heeft de rang, de hooge of lage positie van het slachtoffer met den aard van het misdrijf niets uittestaan [2]). Ons dunkt dat deze schijnbaar logische redeneering onhoudbaar is; het is voor Duitschland onverschillig of in Frankrijk de straf op hoogverraad (bij moord ten minste) zwaarder is dan die op moord van een gewoon burger; Frankrijk eischt de uitlevering om moord en verlangt medewerking om althans

---

1) Zie: Hoofdstuk II.

2) Revue de Droit International. XI. 509.

dezelfde beginselen van strafrecht te kunnen toepassen op vorstenmoordenaars, als op alle andere moordenaars, om daardoor den vorst niet buiten het gemeene recht te stellen [1]).

Aanslag of samenzwering tegen het leven op den persoon des konings is, volgens den Code Pénal, misdaad van gekwetste majesteit, en wordt als vadermoord gestraft; vorstenmoord wordt dus hoogverraad genoemd en is derhalve volgens den Code Pénal, politieke misdaad. Hoewel uit het gelijkstellen dezer straf met de straf op vadermoord bepaald, het groote gewicht van het commune delict aan den dag komt en tevens het karakter van homicide, als gemeen misdrijf, niet kan worden ontkend, zoo is toch de bepaling van den C. P., natuurlijk imperatief en voor geen andere uitlegging vatbaar; juist met het oog op artikel 86. C. P., is het delict van vorstenmoord terecht in artikel 2 onzer uitleveringswet van 1875 geplaatst, daar artikel 87 van aanslag als zuiver politiek misdrijf spreekt. Het feit zooals het nu in artikel 2 onzer wet is opgenomen, spreekt alleen van aanslag tegen het leven van een regeerend vorst, van vorstenmoord, en dit moest in het artikel vermeld worden, omdat ook volgens ons Wetb. v. Strafrecht vorstenmoord een *delictum sui generis* is, zoodat indien dit niet afzonderlijk vermeld was, deswege ook geen uitlevering zou kunnen plaats hebben. Wij meenen dat onzen wetgever hetzelfde

---

1) Als in Frankrijk de doodstraf bestaat dan zal een vorstenmoordenaar geen zwaardere straf dan deze kunnen ondergaan; is zij afgeschaft dan zal hij natuurlijk, en wie zal het anders wenschen, met het maximum der op moord gestelde straf worden gestraft. Een lichtere straf voor vorstenmoordenaars te verlangen is toch niet mogelijk en niet in het minst gemotiveerd.

beginsel heeft bezield als den Belgischen in 1856; toen het rechtvaardige en gegronde beginsel om voor politieke delicten niet uit te leveren, overal ingang vond, heeft men te weinig gelet op de complexe misdrijven, waarvan vorstenmoord wel het gewichtigst voorbeeld is; deze slopen ongemerkt binnen; de Belgische wet nu heeft het eerst aanslagen op het leven van den vorst weer terug gebracht op de plaats waar zij behoorden te zijn. De wet heeft den moordenaar de kans van straffeloosheid ontnomen, waar deze hem door toevallige omstandigheden of door politieke motieven, maar in elk geval om redenen geheel buiten den aard der misdaad om, zou te beurt gevallen zijn.

Het is een algemeen beginsel in rechten, dat niemand door zijne misdaad zijn toestand verbeteren mag en dit zou hier het geval zijn; de ontvluchting, de vrijwillige ballingschap kan toch in onze dagen niet meer als straf worden aangemerkt, daarenboven zou een misdadiger, onder de wetten eener vreemde natie eene veilige schuilplaats vindende, zijne straf ontduiken en bovendien nog de voldoening van een goed volbrachten aanslag smaken.

Het moderne strafrecht beoogt geen wreken, maar onschadelijk maken en voorkomen van nieuwe misdaden; de zekerheid van bestraffing aller misdaden, waar ook gepleegd, en waar ook ontdekt, zal heilzamer werken dan de vrees voor enkele wreede straffen slechts op een zekere species van misdrijven gesteld; een internationale overeenkomst moet die zekerheid overal doen bestaan door ook voor vorstenmoordenaars geen uitzondering meer te maken.

Geen staat behoeft daarom in de geringste mate, ten

koste van het beginsel omtrent zuiver staatkundige misdrijven, van zijne historische tradities af te wijken. Engeland, Amerika, Zwitserland zijn staten waar vrije gedachtenwisseling, vrijheid van geweten tot de onvervreemdbare rechten van den mensch behooren; zij zijn altijd het onschendbare asyl voor politieke uitgewekenen geweest zoowel voor vorsten als voor burgers. Vrije uiting van gedachte, wettig verzet, opwellingen van misnoegen en ontevredenheid worden door geen censuur belemmerd; maar die politieke verdraagzaamheid mag niet bestaan ten opzichte van degenen, die met dolk of pistool aan hunne staatkundige overtuiging lucht hebben gegeven of hunne wapenen tegen het voorwerp van hun misnoegen hebben gericht; zulke ellendelingen, zij mogen autocraten of presidenten treffen, moeten als vijanden der menschheid beschouwd worden en door den arm der gerechtigheid overal te bereiken en te grijpen zijn.

Ook Amerika heeft de bittere vruchten van zijnen vrijhandel in politieke misdadigers geplukt, de vrijheid zal daar nu wel eindelijk zelf een beroep doen op de medewerking aller burgers om tot meerdere beperking over te gaan; de staten moeten zich allen ontdoen van dat ras van Guiteaus, Passanantes of Nobilings; talmen zij er mede, dan moge de daad van den Amerikaanschen schildwacht Mason eene laatste maar niet overbodige waarschuwing geweest zijn, dat ook het volk niet de minste toegevendheid wenscht, en dat het anders zelf zal opstaan om den in politieken dekmantel gehulden moordenaar te verscheuren.

Tot voor korten tijd besprak en behandelde men in Amerika breedvoerig de vraag, wat men toch wel met die zoogenaamde Europeesche politieke moordenaars zou doen,

als zij op het territoir der Unie een schuilplaats zochten; sedert het Amerikaansche volk echter, en dit is geen beeldspraak, om de lijkbaar van Garfield heeft geweend, is in de plaats van de onzekerheid, den twijfel, de onverschilligheid van straks een gemeenschappelijk, voor beide werelddeelen onloochenbaar belang getreden. En dat de overtuigingen overal wel wat veranderd zijn, toont de zitting van het Congres tot codificatie van het volkenrecht, den 17 Aug. 1881 te Keulen gehouden, voldoende aan; aldaar namelijk bracht de Amerikaansche gedelegeerde Dudley Field het volgende voorstel ter tafel: *sluipmoord of poging tot sluipmoord ter wegruiming van het Hoofd eener regeering, ofschoon uit ware of vermeende staatkundige ontevredenheid bedreven, mag nooit als politiek misdrijf asylrecht genieten; het is wenschelijk, dat eene uitdrukkelijke clausule tot erkenning van het uitleveringsrecht in die gevallen opgenomen worde in de tractaten, waarin de uitlevering wegens politieke misdrijven uitgesloten is.* Sluipmoord was de uitdrukking, *stilthy murder*, en niemand zal de wandaden der laatste jaren met eene andere qualificatie willen bestempelen.

De heer Dudley Field deed een beroep op het rechtsgevoel der congresleden; een ieder voelde dat de laaghartige aanslag op den president bedoeld werd; ofschoon de argumenten der tegenstanders niet geheel ontzenuwd schenen, zoo voerde toch niemand oppositie en gunde een ieder den Amerikaanschen afgevaardigde de voldoening van een eenstemmig votum.

De onlangs in Spanje, Italië, Duitschland en Ierland beproefde aanslagen bewijzen op onwederlegbare wijze, dat het politiek verzet zich hoe langer zoo meer in moord en mis-

daad openbaart; [1]) maar afgezien zelfs van alle politieke of revolutionaire overwegingen schijnt er een bestendig streven te bestaan om koningen en vorsten het leven te benemen.[2]) Evenals de hoogste bergtoppen het eerst door het vuur des hemels worden getroffen, zoo schijnen de eersten in staat het meest blootgesteld te zijn aan, en de meeste aantrekkingskracht te bezitten voor de vuurwapenen der menschen. Wie zal nu ontkennen dat er solidariteit van belangen bestaat en dat die solidariteit, duurzame en ernstige verplichting oplegt?

Men weet op het laatst geen verklaarbare reden meer voor de talrijke aanslagen op het leven der vorsten, van daar dat men zich tegenwoordig, misschien al te dikwijls, verplicht acht aangaande elken vorstenmoordenaar de de vraag te stellen of hij wel *compos mentis* is. Het is niet te ontkennen dat, toen de mare van den laatsten moordaanslag op koningin Victoria [3]) zich verspreidde, ons eene huivering door de leden ging en wij ons allen afvroegen: van waar dit verschijnsel in een land, waar de *monarchie* juist de grootste waarborg is voor de nationale

---

1) On trouve ainsi, dans ces hommes, ces espérances vagues d'un nouvel état social brusquement improvisé, cette attente de l'imprévu, cette invocation paresseuse de l'impossible, cette oisiveté mécontente, qui, tout en cherchant des distractions dans la débauche, se tient, l'arme au bras, à la disposition de chaque émeute.

Buloz: tentative d'assassiner Louis Philippe.

2) Even in our softened and civilised time it sometimes happens that an attempt is made on the life of a sovereign which, however we may condemn and reprobate it on moral grounds, yet does not seem to bear a distinct political meaning, and to show that there are fanatical minds still burning under some sense of national or personal wrong.

Justin Mc. Carthy: A history of our own times. I. 131.

3) 2 Maart 1882.

en individueele vrijheid en waar de souverein geen anderen wil heeft dan den wil van het volk? „Het is den vorstenmoordenaar te doen om de held van den dag te wezen" antwoordt ons iemand; „oordeelt niet, het was geesteskrankheid" zegt een tweede. Wie zal het zeggen? maar in ieder geval blijft de giftige bloem giftig en gevaarlijk al draagt zij in haren kelk ook nog andere bestanddeelen dan gif.

Gelukkig dat de mislukte aanslag, aan welken elk redelijk motief ontbrak, geen ander resultaat bereikte dan om het mannelijke, waardige loyauteitsgevoel der Engelschen nog eens in de gelegenheid te stellen zich met nadruk en warmte te uiten.

V.

BESLUIT.

In het eerste hoofdstuk zagen wij, hoe het uitleveringsrecht zich historisch heeft ontwikkeld èn hoe het spoedig een der voornaamste onderdeelen van het volkenrecht is geworden; de staten begrijpen hoe langer zoo meer het nut der uitlevering; maar de absolute verplichting haar altijd toe te staan wordt nog geenszins door allen erkend. Ten opzichte der staatkundige misdrijven, wint de overtuiging meer en meer veld, dat de uitlevering deswege niet moet plaats hebben.

In het tweede hoofdstuk wezen wij op de grondslagen, waarop bovengenoemde uitsluiting berust en op den wensch deze ten opzichte der zuiver staatkundige misdrijven te bestendigen.

In het derde hoofdstuk behandelden wij de connexe en complexe misdrijven, welke wij, ten opzichte der ververvolging en uitlevering, met de gemeene misdrijven wenschen gelijk gesteld te zien.

In het vierde hoofdstuk bespraken wij eene dier com-

plexe misdaden als eene der meest in het oog springende en meest gevaarlijke voor staat en maatschappij.

Nu nog een kort woord om de dringende noodzakelijkheid van de samenwerking tegen deze complexe misdaden te betoogen.

Was het *recht* den in politieken dekmantel gehulden misdadiger geen meerder asyl te verleenen dan den gewonen boosdoener, de gelijkstelling is, ten opzichte hunner vervolging en bestraffing, ook *staatkundig* en *doelmatig*.

Ten einde nu die gelijkstelling voor alle wandaden, waar en waarom ook begaan, te doen gelden, moeten de staten elkaar de broederhand reiken. Overal toont zich een revolutiegeest, die zich met allerlei namen zooals fenianisme, nihilisme, radicalisme, socialisme, tooit en die zich vierkant en gewelddadig tegen de Europeesche beschaving kant; die revolutiegeest is ook daarom voor alle staten zoo bedenkelijk en gevaarlijk, omdat hij zijne wortels niet heeft in de onontwikkelde volksklassen maar omdat zijne wapenen dikwijls juist geleverd worden uit de werkplaatsen der intellectueele ontwikkeling. Die wortels moet ieder staat binnen zijne eigen grenzen uitroeien, die kiemen moet hij uit zijn eigen bodem trachten te verwijderen, maar tot het onderdrukken en tot het weren der epidemie is hij alleen niet bij machte. Die geest is eene macht, in staat een strijd aan te binden, waarvan het hachelijke den mensch en de maatschappij, zoolang zij aan gewone hulpmiddelen zijn overgelaten, de vrees om het hart doet slaan; en indien men dat gevaar door een gemeenschappelijk verbond kan bestrijden, is het eenvoudig plicht zulk een verbond te sluiten.

Door de talrijke versnelde middelen van vervoer ontsnappen de misdadigers aan den arm van elken bijzonderen staat; zij zijn alleen te grijpen, wanneer allen zich vereenigen en alle staten hunne onverschilligheid, hun bekrompen eigenbelang laten varen.

Omdat het bovengenoemde voorstel nu van Rusland, d. i. van min of meer verdachte zijde komt, meenen sommigen dat er niet aan toegegeven moet worden, maar dit is geen reden om niet samen te werken; elke poging in de goede richting, van welke zijde zij ook kome, moet worden ondersteund. De samenzweerders bedreigen niet alleen de verschillende gouvernementen, maar de geheele maatschappij; het zijn rondzwervende onruststokers die van hun vaderland hebben afgezien, van hunne nationaliteit hebben afstand gedaan en die zich overal bevinden, waar een gewelddadige omkeer maar eenigszins mogelijk schijnt. De maatschappij zal niet eerder tot rust komen voordat alle staten hunne poorten voor dat georganiseerd stelsel van misdaad en moord zullen hebben gesloten, en voordat overal een blijvende scheidsmuur is opgetrokken tusschen die vermomde boosdoeners en de ware voorvechters van vrijheid en recht, in wier midden zij zich maar al te dikwijls verschuilen.

De zwaarste misdaden van den tegenwoordigen tijd zijn juist misdaden met min of meer politiek karakter en dikwijls met politiek motief alleen. Het is maar al te zeer te vreezen, dat in de toekomst nog meer aanslagen zullen worden ondernomen, misdaden op sociaal gebied, gericht tegen de bezitting, tegen den eigendom, tegen de heiligste familiebanden, maar gepleegd door politieke

dweepers, die nergens voor terugdeinzen. Alle staten zijn door handhaving en herstel van rust, zekerheid en veiligheid gelijkelijk gediend; te dezen opzichte bestaat tusschen hen een solidaire band, en dezen moeten zij met vereenigde krachten aanknoopen en onderhouden. Om het aanbreken van dien dag te verhaasten is het ook de plicht van het *Institut de Droit International* zich tot de verschillende regeeringen te wenden; het Institut moet aandringen op het aannemen van een internationaal beginsel zooals door zijne tusschenkomst bij het oorlogsrecht is geschied. [1]) Zoo moet het Institut voortgaan, want het geldt hier: *aux grands maux, les grands remèdes.*

Wat de door Nederland te sluiten uitleveringstractaten aangaat, zouden wij de volgende formule wenschen opgenomen te zien, welke formule met de beginselen onzer wet van 6 April 1875, Stsbl. 66, niet in strijd is:

De misdrijven in artikel 2 der wet van 6 April 1875, Stsbl. 66, zullen ook aanleiding geven tot uitlevering, wanneer zij uit staatkundige beweegredenen voortkomen of met handelingen van staatkundigen aard vermengd zijn.

Deze formule zal eene niet overbodige aanvulling zijn,

---

1) In 1874 is te Brussel eene conferentie over het oorlogsrecht gehouden waarin bij meerderheid van stemmen een programma is vastgesteld. De bekrachtiging door de regeeringen is echter nooit geschied. Nu heeft het Institut een *manuel* aan de regeeringen rondgedeeld, waarin de bepalingen van bovengenoemd programma tot grondslag zijn genomen; het manuel is de resultante van de theorieën in het *projet* vastgesteld; het bevat eene ontwerp-regeling van voorschriften voor legers in den oorlog.

Het *projet* is te vinden bij Bluntschli (appendix). Het *manuel* is door het Institut uitgegeven.

omdat zij tot rectificatie en tot opheldering zal strekken. Hebben de loffelijke pógingen in het oorlogsrecht, om de grootste jammeren en de ergste uitspattingen in de oorlogen tusschen de staten onderling te voorkomen, reeds eenige vrucht opgeleverd, de uitleveringstractaten zullen door deze toevoeging niet alleen eene afschrikkende kracht op de frequentie van het misdrijf uitoefenen, maar zij zullen vooral ook kunnen medewerken om de gruwelen en barbaarschheden van opstand en burgeroorlog eenigszins te breidelen.

ROYAL COMMISSION ON EXTRADITION.

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS.

Presented to both Houses of Parliament by command of Her Majesty.

Section III. — As to the offences which should be the subject of extradition.

Extradition should embrace all those offences which it is the common interest of all nations to suppress; that is to say, offences against person and property, including in the latter category cases of fraud the purpose of which is to obtain property or money, offences against the bankrupt laws, forgery, and offences relating to coinage. To these it should be confined, to the exclusion of offences of a political or local character.

It is true that it is to the interest of every nation that by the submission of its subjects to the constituted government internal peace and order shall be maintained. But one nation can scarcely be said to have such an interest in the particular form of government, or in the particular ruling dynasty, of another, as that it should be called upon to make common cause with it against political

offenders. And however odious the character of the rebel who disturbs the peace of his own country and gives rise to bloodshed and disorder from interested motives, or reckless disregard of the miseries attendant on civil discord, yet both from history and our own experience we know that there are exceptional instances in which resistance to usurpation or tyranny may be inspired by the noblest motives, and in which, though unsuccessful, it mav escape condemnation and even command sympathy. It must always be difficult for a foreign nation, when political dissensions occur in another, to judge between the contending parties. Nay, such foreign nation itself may be divided in its views as to the merits or demerits of the particular cause. Influenced it may be by such considerations, the general sentiment of mankind is against the surrender of the political exile to death or other grievous punishment. To have lost his country for which he has been risking life is no small loss to such a man, no light punishment for what he may have done, and he may be suffered to rest in peace in his place of refuge. The principle hitherto adopted fn the matter of extradition of excluding offences of a political character should therefore be maintained.

But it becomes a very different thing when in furtherance of some political, or pretended political purpose, some foul crime, such as assassination or incendiarism, is committed. Thus, attempts by conspirators to assassinate a reigning sovereign, — regardless, perhaps, that in doing so other lives may be sacrificed; or the setting fire to a prison, at the risk of bnrning all those within it, or the murder of the police, for the purpose of rescuing prisoners in custody for political offences, are crimes in respect of which — though the motive was a political one — we cannot think that any immunity should be afforded. Civil war and insurrection take place openly. in the face of day, and may, or

may not, be justified or excused by circumstances; but assassination or other forms of revolting crime lose none of their atrocity from their connexion with political motive.

Generallv speaking, we would therefore decline to recognise the suggestion of a political motive as a ground on which a magistrate or judge should refuse a demand for the surrender of a person accused of what (in the absence of such motive) would be an ordinary crime, unless the act, to which a political character was sought to be ascribed, occurred during a time of civil war or open insurrection. Cases, however, may occur in which it would be undesirable to surrender a person accused of a crime instigated bv a political motive, even though a magistrate or judge could not pronounce that there existed either civil war or open insurrection, and consequently could not discharge the accused as of right. To meet this possibility, a discretionary power, in favour of the prisoner, should be reserved to the Government to refuse to deliver up a person so accused.

IV. — The exclusion which we have proposed of all offences against local laws and regulations would exclude laws of purely local interest, such as, tor instance, laws relating to military or naval service, laws relating to religion, laws relating to the duties of public officers, police regulations, and the like.

V. — Next as to the quality and degree of the crimes which should be the subject of extradition.

We can see no rational ground for any limitation beyond those just referred to. With regard to all others, it may safely be assumed that a foreign Government will not seek to obtain the surrender of an offender for a merely trivial offence. It is equally reasonable to suppose that an offender will not become a fugitive from his country, unless to escape tho punishment due to an

offence of a serious character. We would therefore authorise extradition in respect of all offences against either person or property, indictable under our law, without reference to the degree of criminality involved in the particular charge. Confining extradition to offences against person and property, we see no necessity for any distinction between felony and misdemeanor; or for the selection of particular offences as alone of sufficient importance to warrant the surrender of criminals. With a view, however, to certainty and precision, it becomes desirable that the offences, in respect of which extradition may be claimed, should be specified and enumerated.

VI. If the question be asked whether we should refuse to give up a fugitive where the offence in respect of which the surrender is asked for, though an offence against the law of the country asking it, is not an offence against our own, the answer is involved in what has been already said. The crimes in respect of which nations should make common cause against criminals, and refuse them shelter, are those which it is the common interest of all to repress. There are offences against society in respect of person and property, which, in all countries, there will always be found persons disposed to commit, and which can only be kept under by the strong arm of the law. It is these offences which it should be the common purpose of all nations to endeavour to suppress by preventing those who have committed them from escaping from justice. But these offences are known to and dealt with bv the law of all civilised nations, though they may be differently dealt with both as to procedure and punishment. If some offence, unknown to the law of other nations—to what may figuratively be called the common law of nations—should be created by the law of a particular people, such an offence would

not come within the category of crimes which it is the purpose of extradition to repress.

If it be asked how it is to be ascertained that the offence charged is known and recognised as an offence, the answer is that our own law will afford a sufficient test, being abundantly comprehensive as to offences against person and property.

Besides which, there is another reason for seeing that the charge in respect of which extradition is asked for is an offence under our own law. It is and always must be necessary that a *primâ facie* case shall be made out before a magistrate in order to support the application for extradition. But the English magistrate cannot be expected to know or interpret the foreign law. It is not desirable that he should be required to do more than to see that the facts proved constitute *primâ facie* an offence which would have been within judicial cognizance if done in this country.

At the same time, while holding that the facts charged against the party whose surrender is asked for should constitute an offence by our law, we by no means intend to say that the offence under the foreign law must be the same in point of denomination, or must fall within the same class or category, or be dealt with according to the same procedure, or be subject to the same punishment as it would be under our own. Any such requirement is calculated to create unnecessary difficulty, and may cause obstruction where extradition ought undoubtedly to take place. It being once ascertained that the facts proved constitute an offence coming within the principle of extradition, the particular form and character which the offence assumes must be left to the foreign law, this being the law which is alleged to have been broken, and by which, beyond all question, if the accused is surrendered, his guilt or innocence must be determined. The

magistrate, therefore, should be authorised to grant extradition upon sufficient *primâ facie* proof before him of facts which constitute an extradition offence, although the description of the offence in the demand, or in the documents produced in support of it, or the facts as therein stated, may not be sufficient to constitute the particular offence to which that description is appropriated by British law: in other words, the magistrate should look to the facts proved before him rather than to the form in which the case may be presented on the documents.

In this respect there can be no d.stinction between the case of a British subject, if surrendered, and that of a subject of the foreign State. The British subject, while within the foreign State, owes obedience to its law as though he had been one of its subjects, and is as much amenable to that law for a violation of it as a natural-born subject would be.

Het bovenstaande is slechts een gedeelte van het rapport, dat door de Koninklijke Engelsche Commissie in 1878 uitgebracht is. In sectie III en IV wordt de uitlevering wegens zuiver staatkundige en wegens gemengde misdrijven behandeld.

BIJLAGE B.

—

Onlangs is in de Fransche Kamer door den minister de Freycinet een ontwerp ingediend regelende de uitzetting en uitlevering van vreemdelingen. Het ontwerp is door de Kamer aangenomen en zal in den loop van dezen zomer door den Senaat in behandeling worden genomen.

In Italie is op initiatief van den minister Mancini eene Staatscommissie benoemd, welke een rapport over de uitleveringsquaestie gemaakt heeft. De beraadslagingen zijn gesloten, maar de heer Crispi, wien opgedragen was het rapport uit te brengen, heeft dit nog niet gedaan. Het rapport zal vergezeld gaan van een ontwerp tot regeling van dit vraagstuk. De minister Mancini heeft de eerste commissievergadering geopend maar heeft zich daarna teruggetrokken en zich verder van allen invloed op hare beslissingen onthouden, zich voorbehoudende zijn persoonlijk oordeel over het werk der commissie te zijner tijd uit te spreken. Herhaaldelijk heeft Mancini bij Crispi aangedrongen om het rapport uit te brengen; volgens de laatste berichten zal het in het begin van Juli in druk verschijnen.

STELLINGEN.

I.

De staat is zonder overeenkomst verplicht om, hetzij door terechtstelling, hetzij door uitlevering, tot de bestraffing van misdrijven, buiten zijn gebied gepleegd, mede te werken.

II.

Wanneer een misdadiger op grond van een bepaald, bij tractaat vermeld misdrijf, aan de Nederlandsche regeering is uitgeleverd, dan is de rechter bevoegd, om tevens kennis te nemen van andere, door denzelfden persoon gepleegde misdrijven, ook dan, wanneer daarvoor geen uitlevering had kunnen verkregen worden.

III.

Ook de in hoofdstuk III behandelde complexe misdrijven leveren een rechtmatigen grond tot uitlevering op.

IV.

De staat heeft een jus circa sacra, geen jus in sacris.

V.

Onjuist en gevaarlijk is de leer, dat de staat zich het algemeen geluk ten doel moet stellen.

VI.

Niettegenstaande de vele teleurstellingen, blijft de constitutioneele monarchie in Nederland de meest geschikte regeeringsvorm.

VII.

Wanneer de rechter bevoegd is de grondwettigheid der wet te beoordeelen, dan overschrijdt de justitie hare grenzen.

VIII.

Ten onrechte werd het jus postliminii aan Gelderland, Overijssel en Utrecht, die in 1672 door den vijand veroverd waren, na de ontruiming onthouden.

IX.

De woorden *aanzienlijke Nederlanders* in artikel 35 der Grondwet, zijn in strijd met artikel 6 der Grondwet.

X.

Eene onverwijlde herziening van de Grondwet op het stuk der troonopvolging, met uitsluiting van cognaten, is voor het behoud der onafhankelijkheid van den Nederlandschen staat gebiedend noodzakelijk.

XI.

Art. 9 A. B. is niet in strijd met art. 3 der Grondwet.

XII.

Openbaarmaking van onderhandelingen tusschen Kroon en Ministers is in strijd met de beginselen onzer Grondwet.

XIII.

De verdeeling van het Rijk in kiesdistricten behoorde door de Grondwet zelve te worden vastgesteld.

XIV.

De afdeelingen der Kamer, in artikel 106 der Grondwet bedoeld, behoorden niet door loting samengesteld, maar door de leden gekozen te worden.

XV.

Ten onrechte verleent artikel 44 van het Regeerings-Reglement voor Nederlandsch-Indië, den Gouverneur-

Generaal het recht van oorlogsverklaring, ook zonder uitdrukkelijk bevel des Konings.

XVI.

Onder de bepaling omtrent het verbod van schoolbezoek, (artikel 14 der wet van 4 Dec. 1872, Stsbl. 134) tot voorziening tegen besmettelijke ziekten, vallen ook de bewaar- en zondagsscholen.

XVII.

Ten onrechte verbiedt artikel 1 der wet van 10 April 1869, Stsbl. 65 (tot vaststelling van bepalingen betrekkelijk het begraven) het verbranden van lijken.

XVIII.

De politie is een rijksbelang en vereischt dus inrichting door den staat en niet door de gemeente.

XIX.

De verordening van den gemeenteraad van Leeuwarden, waarbij algemeene vereischten werden gesteld voor agenten, was, ofschoon zij door K. B. van 25 Nov. 1855 Stsbl. 135 vernietigd werd, niet in strijd met art. 191 der gemeentewet.

XX.

De gemeenten behoorden verplicht te zijn op de openbare lagere school schoolgeld te heffen, uitgezonderd van onvermogenden.

XXI.

Ten onrechte veroorlooft artikel 49 der wet van 18 Augustus 1878, Stsbl. 127 (tot regeling van het Lager Onderwijs) het verleenen van rijkssubsidie, zoolang schoolgeldheffing niet onmogelijk is gebleken.

XXII.

Poging tot ontvluchting van een krijgsgevangene is geen strafbaar feit.

XXIII.

Ten onrechte werd voor eenige jaren, aan eenen bij het Nederlandsche Hof geaccrediteerden gezant, vrijstelling verleend van het vereischte om eene jachtacte te nemen.

XXIV.

De gevangenneming van den, wegens hoogverraad uit zijne betrekking ontslagen maar niet vervolgden Hertog van Ripperda, binnen de woning der Engelsche ambassade te Madrid in 1726, was in strijd met de erkende regelen van het volkenrecht.

XXV.

De verhooging der landpachten staat in onmiddellijk verband met het stijgen van de prijzen der levensmiddelen.

XXVI.

Eene belasting op de spoorwegbilletten is wenschelijk.

XXVII.

Het quid pro quo beginsel is een onjuiste leiddraad bij de vraag, hoeveel een ieder aan belasting betalen moet.

XXVIII.

Het ware wenschelijk, dat voor de provinciale opcenten een maximum vastgesteld werde.

XXIX.

Bij eene eventueel in te voeren vermogensbelasting behoort het vermogen zelf en niet de rente maatstaf te zijn.

XXX.

In de wet van 29 Maart 1833, Stsbl. 4 (houdende de belasting op het personeel) had men in plaats van de paarden, de rijtuigen tot grondslag moeten aannemen.

XXXI.

De termen gunstige en ongunstige wisselkoersen be-

hooren te worden vermeden. De nieuwe beteekenis, door Goschen aan die termen gegeven, maakt hen voor de wetenschap niet bruikbaarder, al huldigt men ook zijne definitie, dat ongunstig een koers is, die van de benoodigde hoeveelheid edel metaal een deel dreigt uit te drijven, en gunstig die den toevoer van edel metaal doet verwachten.

XXXII.

Voor de bevolkingsstatistiek verdient het stelsel der werkelijke bevolking de voorkeur boven de stelsels van feitelijke en wettelijke bevolking.

XXXIII.

Onjuist is de definitie door von Rümlin van de statistiek gegeven: Eine allgemeine methodologische Hülfswissenschaft der Erfahrungswissenschaften von Menschen.

XXXIV.

De statistiek levert geen bewijs op voor het determinisme.
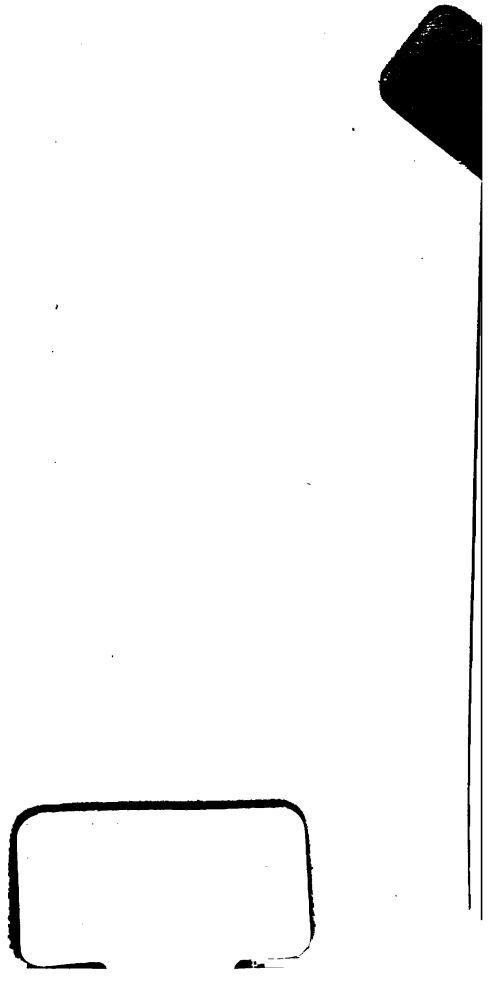
Ex. DC,
1/5/22